

Alutaguse valla arengukava 2021-2030

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. ALUTAGUSE VALLA ARENGUEELDUSED.....	4
1.1. ASEND JA RUUMILINE MUSTER.....	4
1.2. RAHVASTIK.....	6
1.3. ARENGU VÕTMETEGURID	8
2. TOIMEKESKKONNA ÜLEVAADE	11
2.1. ELUKESKKOND.....	11
2.1.1. Looduskeskkond.....	11
2.1.2. Avalik ruum.....	12
2.1.3. Veeteenus	13
2.1.4. Energiamajandus.....	14
2.1.5. Teed, tänavavalgustus ja side.....	15
2.1.6. Jäätmemajandus.....	17
2.1.7. Ühistransport.....	17
2.1.8. Riigi- ja erateenused	18
2.2. AVALIKUD TEENUSED.....	19
2.2.1. Alusharidus	19
2.2.2. Üldharidus.....	19
2.2.3. Huviharidus- ja tegevus	21
2.2.4. Kultuur, noorsootöö ja külaliikumine.....	21
2.2.6. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid.....	24
2.3. TURISM JA ETTEVÕTLUS	26
2.3.1. Turism	26
2.3.2. Ettevõtlus.....	27
3. ALUTAGUSE VALLA STRATEEGIA	30
3.1. STRATEEGIA LÄBIVAD PÕHIMÕTTED	30
3.2. VISIOON JA STRATEEGILISED EESMÄRGID.....	30
3.3. PROGRAMMID, MEETMED JA TEGEVUSED	31
3.4. STRATEEGIAKAART	34
4. ARENGUKAVA RAKENDAMINE.....	36
4.1. VALLA FINANTSVÕIMEKUS	36
4.2. JUHTIMINE JA ARENGUKAVA SEIRE.....	37

SISSEJUHATUS

Ligi 5000 elanikuga Alutaguse vald on omavalitsusüksus Ida-Virumaal, mis moodustati 24. oktoobril 2017. aastal Alajõe valla (ca 580 elanikku), Iisaku valla (ca 1200 elanikku), Illuka valla (ca 1070 elanikku), Mäetaguse valla (ca 1750 elanikku) ja Tudulinna valla (ca 440¹ elanikku) ühinemise tulemusena. Valla naabriteks on põhjaosas Lüganuse vald, Toila vald, Kohtla-Järve linn, Jõhvi vald ja Narva-Jõesuu linn (kõik Ida-Virumaa), lääneosas Vinni vald (Lääne-Virumaa) ning kaguosas Mustvee vald (Jõgevamaa). Idaosas piirneb vald ligi 30 km ulatuses Narva jõega ning lõunas ligi 35 km ulatuses Peipsi järvega.

Valla pindala on ligikaudu 1465 ruutkilomeetrit. Territooriumilt on tegu Eesti mandriosa suurima omavalitsusüksusega, mis on samas ka kõige hõredamalt asustatud (3,2 inimest ruutkilomeetril).

Alutaguse valda iseloomustab maaline ja hõredalt asustatud ruumimuster. Valla territooriumile jäävad Alutaguse põlismetsad, mitmed suured sood ja rabad (nt Puhatu soo, Muraka raba), Eesti suurim järvestik (Kurtna), aga ka põlevkivikaevandused. Põlevkivi kaevandamine (Estonia ja Ojamaa kaevandused) mõjutab ligi kolmandikku valla territooriumist. Olulisematest teedest läbivad valda Jõhvi-Tartu-Valga põhimaantee ning Jõhvi-Vasknarva, Iisaku-Tudulinna-Avinurme ja Rakvere-Rannapungerja tugimaanteed.

Valla keskus asub Iisaku alevikus (01.01.2021 seisuga 679 elanikku), lisaks on vallas veel üks alevik – Mäetaguse (481 elanikku). Külasid on vallas kokku 73, neist suuremad on Kuremäe (270 elanikku), Kiikla (221 elanikku), Tudulinna (197 elanikku), Alajõe (161 elanikku), Kurtna (155 elanikku) ja Pagari (144 elanikku).

Käesolev arengukava koosneb neljast osast. Esimeses osas on kajastatud Alutaguse valla arengueeldused, sealhulgas ruumilise arengu ja rahvastiku lühiülevaated ning valla arengut mõjutavad peamised tegurid. Teises osas on välja toodud toimekeskkonna ülevaade, sh valla elukeskkonna, teenuste ning ettevõtluse lühiiseloostus. Kolmas osa kajastab valla arengustrateegiat – arendustegevuste põhimõtteid, visiooni, eesmäärke, tegevusprogramme ja meetmeid. Neljandaks peatükiks on arengukava rakendamine, kus käsitletakse valla finantsvõimekust, arengukava juhtimise ja seire küsimusi ning investeeringuid.

Alutaguse valla arengukava aluseks on võetud seniste omavalitsusüksuste arengudokumendid ning nelja valla ühinemisleping². Oluliseks sisendiks on ka erinevad arengukava koostamise protsessi raames toimunud arutelud.

1 kõik elanike arvud rahvastikuregistri andmetel

2 vabatahtlikult ühinesid Alajõe, Iisaku, Mäetaguse ja Tudulinna vallad, samas osales ka Illuka vald protsessis

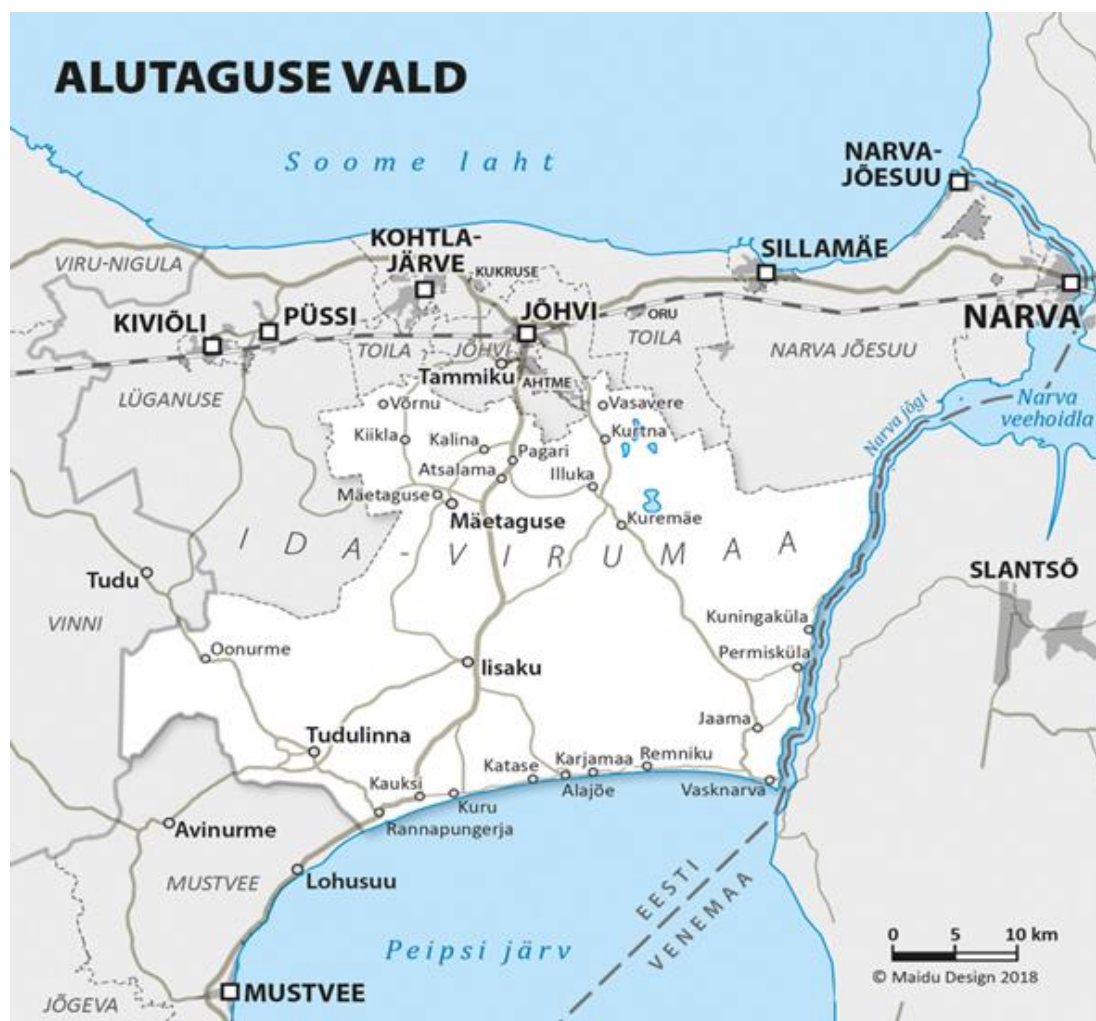
1. ALUTAGUSE VALLA ARENGUEELDUSED

1.1. Asend ja ruumiline muster

Alutaguse valla (joonis 1) eripäraks on suur territoorium (1465 km²), hõre asustus, piirnevine Peipsi järve ja Narva jõega ning suuremate keskuste puudumine. Enne 2017. aastal toimunud haldusreformi koosnes praegune Alutaguse vald viiest omavalitsusüksusest:

- Alajõe – u 580 elanikku, pindala 110 km²;
- Iisaku – u 1200 elanikku, pindala 258 km²;
- Illuka – u 1070 elanikku, pindala 544 km²;
- Mäetaguse – u 1750 elanikku, pindala 285 km²;
- Tudulinna – u 440 elanikku, pindala 269 km².

Ühinenud vallas on 75 asustusüksust – 2 alevikku ja 73 küla. Vallakeskus asub Iisaku alevikus. Valla asustustihedus on 3,2 in/km², mis on Eesti madalaim näitaja ja enam kui 10 korda väiksem maakonna keskmisest. Hõre asustus ja suur territoorium tähendavad seda, et teenuste tarbimiseks tuleb elanikel kohati läbida suuri vahemaid, samuti on raskendatud nii elanike kui ka organisatsioonide koostöö.

Joonis 1. Alutaguse valla paiknemine

Kuigi Iisaku alevik (ligi 700 elanikku) on valla administratiivseks keskuseks, on Alutaguse valla puhul tegu nn võrgustiku-tüüpi omavalitsusega, kus olulist rolli teenuste pakkumisel omavad ka mitmed teised valla suuremad asulad. Iisaku kõrval on kõige olulisem keskus Mäetaguse alevik (veidi vähem kui 500 elanikku).

2016. a lõpus kehtestatud Ida-Viru maakonnaplaneeringus 2030+ määratud hierarhia järgi asub Alutaguse vallas kaks kohaliku tasandi keskust ja kaks nn lähikeskust:

- Iisaku ja Mäetaguse kohalik keskus (defineeritud kui keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. See on keskus, mis võib, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks). Samuti märgitakse, et tulenevalt regionaalsest eripärast tuleb soodustada Iisaku toimimist piirkondliku keskuseks;
- Kuremäe ja Tudulinna lähikeskus (defineeritud kui keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel).

Maakonnaplaneeringus on tähelepanuta jäetud Peipsi järve äärne piirkond, mis moodustab omaette väikese toimepiirkonna, aga kus antud keskuste võrgustiku kohaselt puuduvad lähikeskused. Tegemist ei ole ainult suvilapiirkondadega, vaid alaliste elanikega küla keskustega, kus pakutakse teatavat hulka teenuseid. Oluline on antud piirkonda väärtustada ja arendada, et säilitada elanikkond suhteliselt maalise iseloomuga omavalitsuse kõigis piirkondades.

Lähim maakondlik keskus (ehk linn, kuhu on koondunud töökohad ja haridusasutused, regionaalsed avaliku sektori pakutavad teenused ja mitmekülgsed erasektori pakutavad teenused; keskus, kuhu inimesed igapäevaselt, eelkõige töö- ja haridusalaselt, liiguvad) on Jõhvi linn. Jõhvi (osalt ka Kohtla-Järve linn) on tugevaks tõmbekeskuseks eelkõige valla põhjaosa elanike jaoks. Seda toetavad nii suhteliselt lühikesed vahemaad kui ka head transpordiühendused. Näiteks Mäetaguse alevikust on Jõhvi linn sama kaugel kui Iisaku alevik, ka mitmete endise Illuka valla suuremate asulate jaoks on Jõhvi lähemal kui Iisaku. Samas on aga maakonnakeskusesse mitmetest piirkondadest ühistranspordiga hõlpsam pääseda kui vallakeskusesse Iisakusse.

Alutaguse valla lõuna- ja läänepoolsed alad jäävad Jõhvist suhteliselt kaugele (ca 50 km) ning on seeläbi maakonnakeskusega ka nõrgemalt seotud. Valla läänepoolne serv (endine Tudulinna vald) on funktsionaalselt seotud ka Jõgevamaa (Avinurme) ja Lääne-Virumaaga (Rakvere suund).

Valda läbiv olulisim liikumistee on Jõhvi-Tartu maantee, mis läbib vallakeskust Iisaku alevikku ja mille lähistel paikneb Mäetaguse alevik. Jõhvi-Vasknarva tee läbib Illuka, Kuremäe ja Kurtna külasid ning on teiseks ühenduseks Jõhvi ja Peipsi põhjaranniku ning Narva jõe lähedase asustusega.

Paiknemise, liikumisteede, tõmbekeskuste asukoha, teenuste kättesaadavuse ja tarbimise ning osalt ka kogukondade ja identiteedi alusel võib valla jaotada kuueks piirkonnaks:

1. keskuspiirkond Iisaku alevik koos ümberkaudsete küladega;
2. Mäetaguse lähikeskus koos ümberkaudsete küladega;
3. Tudulinna lähikeskus koos ümberkaudsete küladega;
4. Kuremäe/Illuka lähikeskus koos ümberkaudsete küladega;
5. Peipsi põhjaranniku suvituspiirkond Rannapungerjast Vasknarvani (keskusega Alajõe);

6. linnalähedane piirkond valla põhjaosas Mäetaguse ja Illuka kohalike keskuste ning Jõhvi valla vahel (Kiikla, Pagari, Kurtna jt väiksemad külad).

Alutaguse valla asendist tulenevaks oluliseks väljakutseks on teenuste pakkumise korraldamine suure territooriumi, hõreda asustuse ning mitmekeskesuselise ja -ilmelise ruumimustri tingimustes.

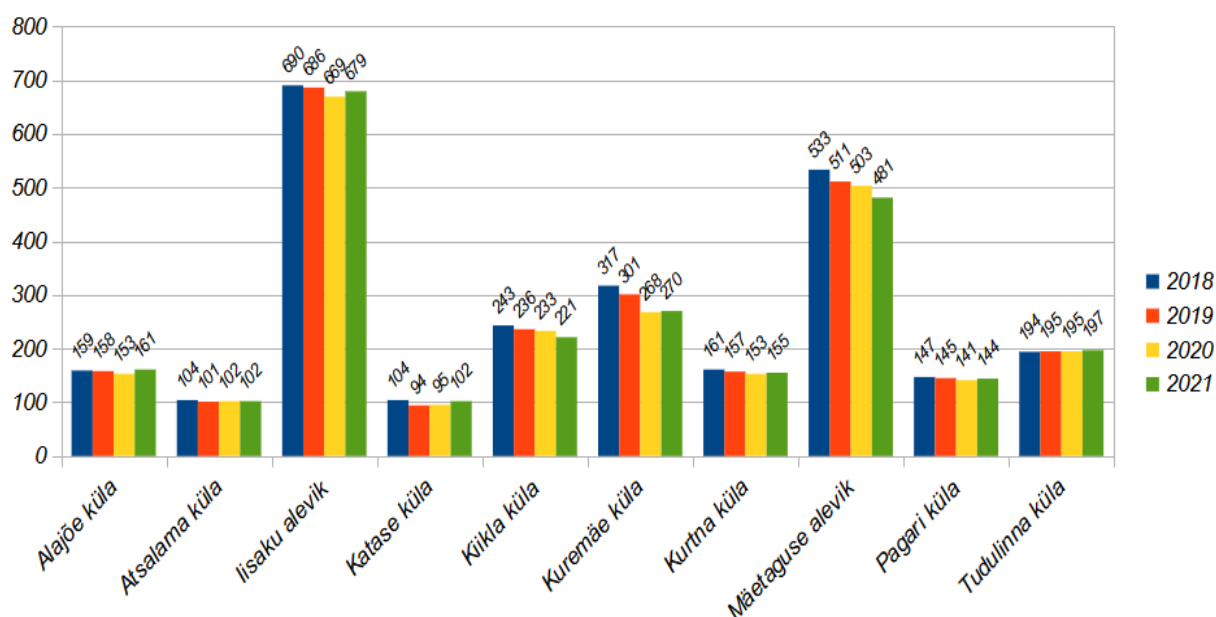
1.2. Rahvastik

Alutaguse valla elanike arv 01.01.2021. a seisuga on 4712. Võrreldes 2017. a, kui moodustati Alajõe valla, Iisaku valla, Illuka valla, Mäetaguse valla ja Tudulinna valla ühinemise tulemusena ligi 5000 elanikuga Alutaguse vald, on märgata elanikkonna kahanemist. Ühinenud omavalitsuste rahvaarv 01.01.2018. a seisuga oli 4929, 01.01.2021. a seisuga on rahvaarv vähenenud 217 elaniku võrra.

Valla rahvaarvult suurimad asustusüksused on Iisaku (679) ja Mäetaguse (481) alevik ning Kuremäe küla (270) (viimases asub ka tuntud külastussihtkoht Kuremäe klooster). Palju on väikeseid külasid – viiekümne ühes külas elab alla 50 elaniku. Rahvastikuregistri andmetel on väikseima elanike arvuga külad Imatu, Kamarna ning Peressaare - igas loetletud külas on kõigest 3 registreeritud elanikku.

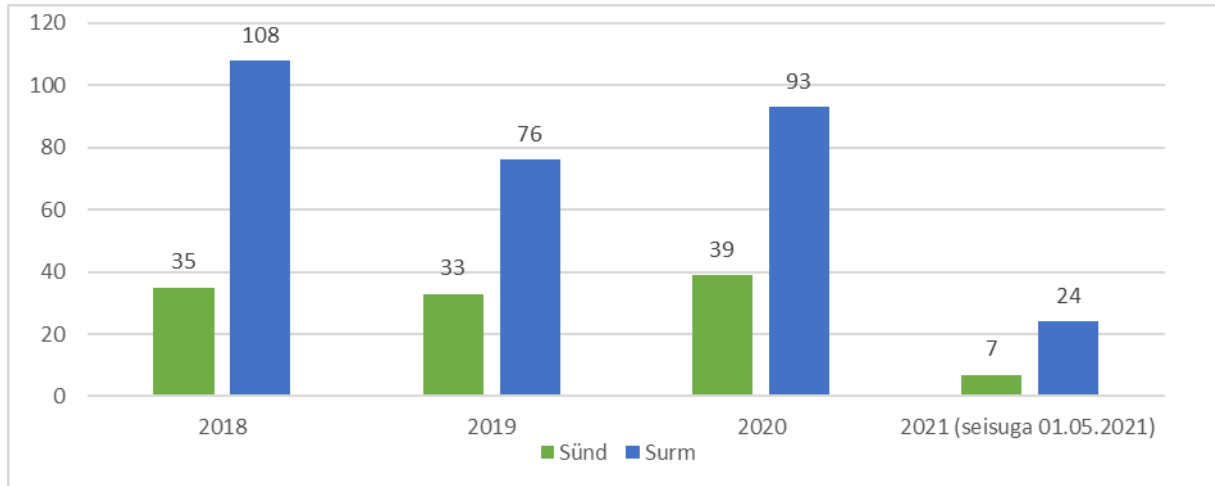
Perioodil 2018 – 2021 on kõige suurem vähenemine toimunud Mäetaguse alevikus, kus elanike arv on vähenenud 52 ning Kuremäe külas 47 elaniku võrra. Allpool oleval joonisel 2 on välja toodud muutused kümnes suurima rahvaarvuga asustusüksustes, kus rahvaarv on üle saja.

Muutused on toimunud ka väiksema elanike arvuga asustusüksustes. Täpsem statistiliste andmetega tabel asub Alutaguse valla kodulehel (alutagusevald.ee/rahvastik), kus on näha elanike arvu muutused külade lõikes perioodil 2018 – 2021.

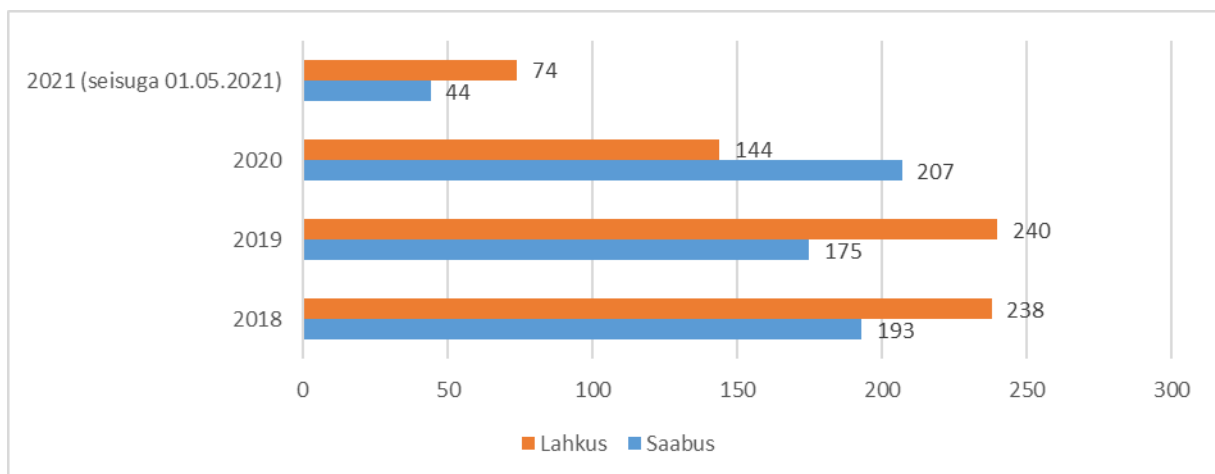
Joonis 2. Rahvaarvu muutused suurimates asustusüksustes perioodil 2018-2021

Loomulik iive Alutaguse vallas on negatiivne. Perioodil 2018 – 2020 ületab surmade arv oluliselt sündide arvu. Ajavahemikul registreeriti kokku 107 sündi ning 277 surma. Eelmiste aastate põhjal võib prognoosida, et ilmselt jätkub sama tendents loomuliku iibe osas ka 2021. aastal. Enim lapsi sündis 2020. aastal – 39 ning 2018. a registreeriti 108 surma. Võrdlus aastate lõikes on näha joonisel 3.

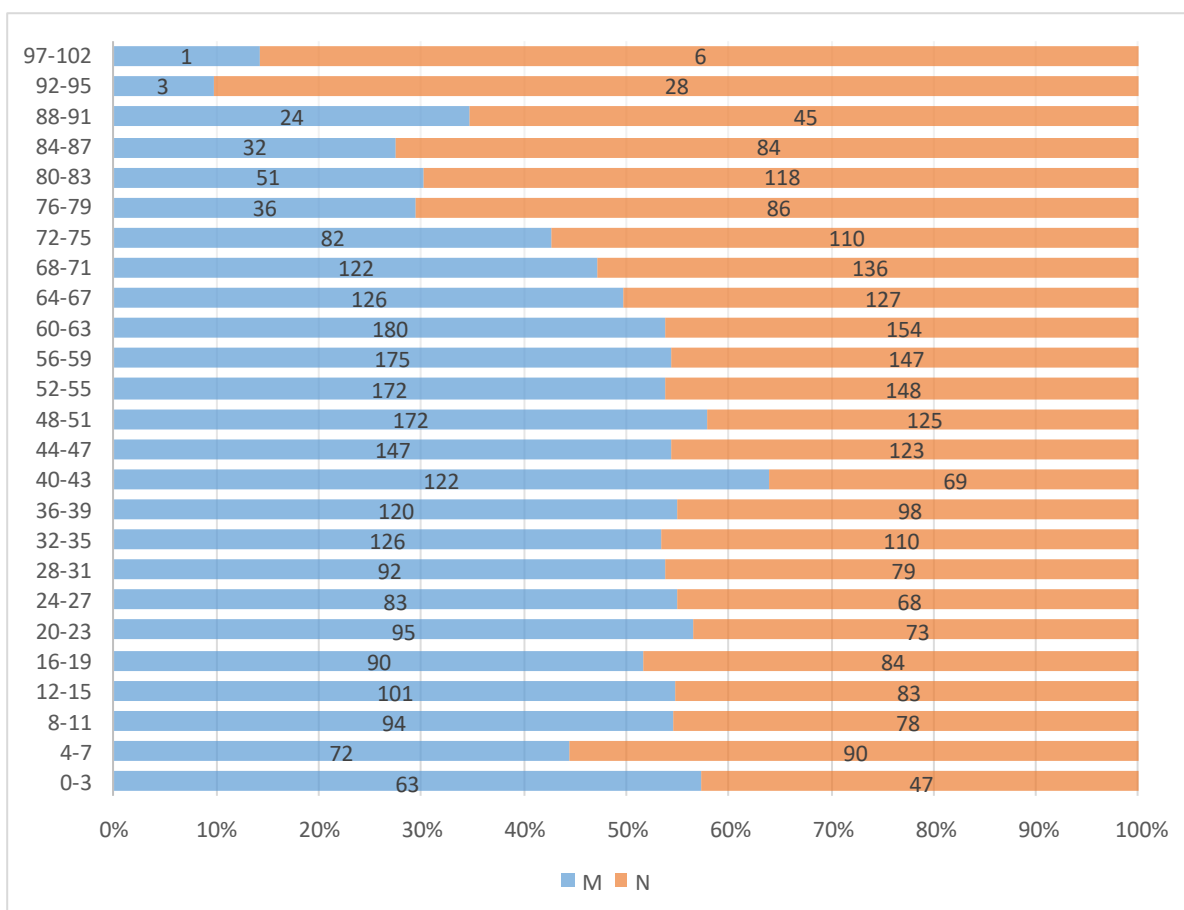
Joonis 3. Loomulik iive perioodil 2018- 2021

Küllaltki intensiivne on rändeiive, 2018. a ja 2019. a lahkus Alutaguse vallast 478 isikut. Seevastu oli 2020. a Alutaguse valda saabujaid rohkem kui 2018. ja 2019. aastal. Liikumised on näha joonisel 4.

Joonis 4. Rändeiive 2018- 2021

Elanikkonna vanuseline struktuur on tasakaalust väljas ehk raskusastmega vanemates vanuserühmades. Tegemist on vananeva rahvastikuga, kus eakate arvukus suureneb aastatega. See on iseloomulik suurele osale Eestist. Vanusstruktuur on nii Ida-Viru maakonnas kui ka Alutaguse vallas Eesti keskmisega võrreldes vähem jätkusuutlik – laste ja noorte osakaal elanikkonnas on keskmisest madalam, eakate oma kõrgem. Noorema vanusegrupi dünaamika mõjutab tulevikus nõudlust alushariduse ja üldhariduse järele. Kui sündide arv ei suurene, siis võib järeldada et nõudlus nii lasteaiakohtade kui ka koolikohtade osas võib kahaneda. Meeste ja naiste osakaal on vallas tervikuna peaaegu tasakaalus. 01.05.2021. a seisuga on Alutaguse vallas 2358 meest ning 2310 naist.

Joonis 5. Sooline ja vanuseline koosseis seisuga 01.05.2021

1.3. Arengu võtmetegurid

Alutaguse valla teevad unikaalseks mitmed tegurid, mille poolest vald teistest Eesti omavalitsusüksustest eristub.

Alutaguse valla näol on tegu:

- Eesti mandriosa suurima pindalaga KOViga (1465 km²)
- Eesti kõige hõredamalt asustatud KOViga (3,2 in/ km²)
- Eesti suurima kaevanduse ja karjääriga KOViga (Estonia kaevandus, Narva karjäär)
- Eesti suurima järvestikuga KOViga (Kurtna)
- Eesti kõige pikema liivarannaga KOViga (Rannapungerjalt Vasknarvani ca 35 km)
- võimeka KOViga (põhitegevuse tulud elaniku kohta enam kui 2000 eurot)

Lisaks on valla eripäraks pikk riigipiir – ca 30 km pikkune veepiir Narva jõel, lisaks piiritsoon Peipsi järvel.

Unikaalne looduskeskkond ja Peipsi järve rannik

Alutaguse valla teevad võrreldes teiste Eesti omavalitsustega eriliseks mitmed looduslikud objektid, sh 35 km Peipsi rannikut, Eesti suurim järvestik (Kurtna), 30 km pikkune piirnevus Narva jõega (Euroopa Liidu ja Venemaa piir), suured soo- ja rabamassiivid ning

looduskaitsealad jne. 2018. aastal loodi Alutaguse Rahvuspark, mis asub peamiselt Alutaguse valla territooriumil, ulatudes veidi ka Lüganuse, Jõhvi ja Toila valdade territooriumile. Rahvuspark loodi eesmärgiga kaitsta Ida-Eesti tüüpilisi ja haruldasi soo-, metsa- ja rannikumaastikke ning kaitsta ja tutvustada pärandkultuuri. Rahvuspargi maksimaalne rakendamine valla huvides (turism, heakord, keskkonnateadlikkus) on üheks võimaluseks unikaalse looduskeskkonna rakendamisel. Seejuures on aga oluline, et valla elanikele ning ettevõtjatele säiliks piisav vabadus igapäevaste toimetuste ning majandustegevuse jätkamiseks.

Arvestada tuleb ka rahvuspargi laienemisega, mille tõttu vähenevad valla tulud.

Pikemas perspektiivis on eesmärgiks säilitada puhas ja puutumata looduskeskkond, sood, rabad, metsad, marjad jms globaalne väärtus, mis on atraktiivne kohalikele kui ka välisriikidest pärit külastajatele, nt loodusturistidele. Looduskeskkonna säilitamise juures võimaldatakse väärtuste otstarbekas kasutamine ja vastutustundlik arendamine. Puhta looduse kombineerimine kaasaegse nutikusega on üheks võimaluseks kujundada Alutaguse vald atraktiivseks elu- ja külastussihtkohaks ning kohaliku toodangu propageerijaks.

Põlevkivi kaevandamine ja selle tulevik

Vallas on 2021. aasta seisuga kaks töötavat põlevkivikaevandust ning üks karjäär – Estonia kaevandus (Enefit Power AS), Ojamaa kaevandus (VKG Kaevandused OÜ) ja Narva karjäär. Eelnimetatud kaevandustest ja karjäärist tuleb hetkel valdav osa Eesti põlevkivitoodangust. Põlevkivisektori tuleviku käekäigust sõltub suurel määral nii Ida-Viru maakonna kui ka Alutaguse valla majandusareng ja sotsiaalne heaolu, valla eelarvetuludes suure osa põlevkivi kaevandamisega seotud ressursitasud. Samas on põlevkivi kaevandamine olulise negatiivse keskkonnamõjuga, mõjutades pinnast, maastikku, elusloodust, põhja- ja pinnavett ning välisõhku. Valla põhjaosa põhjaveerežiim on kaevandamise tulemusel rikutud ja maastikupilt on suuresti mõjutatud tänaseks juba suletud põlevkivikaevanduste langatustest ning aheraine puistangutest.

Pikemas perspektiivis fossiilsetest kütustest elektri tootmine siiski hääbub, sest antud tootmisviis ei suuda kõrge süsinikumaksu tõttu konkurentsipüües püsida. Põlevkivi kasutamise lõpetamine energeetikas ehk nn rohepöörde on hetkel riiklikul tasemel väga aktuaalseks teemaks. Vabariigi Valitsus on võtnud eesmärgiks väljuda põlevkivielektri tootmisest hiljemalt aastaks 2035 ning põlevkivi kasutamisest energeetikas tervikuna hiljemalt aastaks 2040.

Enefit Power AS ja VKG Kaevandused OÜ arendavad koostöös Uus-Kiviõli kaevandust, millest jääb väike osa Alutaguse valla territooriumile. Kaevanduse avamine ei toimu eeldatavasti enne 2025. aastat.

Ressursitasude vähendamine tulevikus mõjutaks olulisel määral valla suutlikkust teenuseid pakkuda. Seetõttu on investeerimis- ja arendustegevusel läbivalt oluline võimalikult efektiivsete lahenduste kasutamine ning võimalusel isemajandavate objektide poole suundumine. Alutaguse valla ülesandeks on olla konstruktiivne partner riigile ja kaevandajatele tulevikuplaanide selgitamisel, võttes seejuures arvesse valla kogukondade huvisid.

Arvestades, et oluline osa valla eelarvest tuleb põlevkivi kaevandamiselt saadavatelt keskkonnatasudelt, mõjutab kavandatav rohepöörde oluliselt valla eelarvet. Oluline on

soodustada rohepöörde järel ettevõtlust, mis pakuks alternatiivi põlevkivisektoris töötajäänud elanikele.

Teenuste pakkumine hõreasustuse tingimustes ja koostöö

Alutaguse valla eripäraks on väga suur territoorium ning hõre asustus. Pikad vahemaad ning ühe suure keskuse puudumine tähendavad seda, et teatud avalikud teenused tuleb vähemalt minimaalsel tasemel tagada ka valla äärealadel. Teenuste pakkumisel on oluline aga koostöö kogukondadega, võimalusel tuleb neid kaasata teenuste osutamisse. Samas on oluline tagada vajadustest lähtuvad transpordiühendused vallakeskusega.

Suhteliselt väike rahvaarv ning suurema linnalise keskuse puudumine tähendavad ka seda, et kõiki teenuseid ei ole otstarbekas vallas kohapeal arendada. Maakonnakeskus Jõhvi on ja jääb suurema osa Alutaguse valla elanike jaoks tõmbekeskuseks, nt kutsehariduse, meelelahutuse (nt kontserdimaja), kaubanduse ja erinevate riiklike teenuste osas. Vastavate teenuste arendamisel on mõistlik teha koostööd nii Jõhvi valla, teiste naaberomavalitsuste kui ka riigiasutustega. Oluline on tagada ka paindlikud ühistranspordiühendused. Koostöö on vajalik ka mitmete katusorganisatsioonidega, nt turismi arendamisel ja piirkondlikus koostöös (MTÜ Peipsimaa Turism, SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus), kalanduse arendamisel (MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu) ning maaelu toetamisel (MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda).

Elanikkonna vähenemine ja vananemine ning ettevõtluse areng

Maapiirkondade elanikkond väheneb ja vananeb, seda praktiliselt kõigis Eesti osades, aga ka paljudes teistes arenenud riikides. See omakorda tähendab, et perspektiivis väheneb noorte arv ning seeläbi nõudlus alus- ja üldhariduse teenuse osas ning samas suureneb eakate osakaal. Suurem surve maksumaksjatele tähendab ka survet valla eelarvele ning paljudel juhtudel ka vajadust efektiivsusmeetmete rakendamiseks.

Trendide aeglustamiseks ja teatud määral muutmiseks tuleb pöörata tähelepanu elukeskkonnale, noortele ja noortele peredele ning ettevõtluse arengule. Ettevõtluse arengu puhul võiks olla fookuses eelkõige kohalikku ressursi väärindav väiketootmine (puit, kohalik toit jms), turism ja kalandus. Teisalt tuleb realistlikult läheneda linnastumise protsesside vältimatusle, prognoositud rahvastikutrendid tuleb võtta arvesse kohalike avalike teenuste (ümber)kavandamisel ning valitsemisstruktuuride ajakohastamisel ja ümberkorraldamisel.

Jätkusuutlik mittekasv tähendab ka tõhusat omavalitsust, kes pakub vajalikke teenuseid tehes seda efektiivselt ja optimaalselt, sekkumata „vägisi“ teenuste pakkumisse ja infrastruktuuri arendamisse. Samas toetab mittekasv ka nt loodusliku kapitali hoidmist ja arendamist, mis on üks Alutaguse valla väärtustest.

2. TOIMEKESKKONNA ÜLEVAADE

2.1. Elukeskkond

2.1.1. Looduskeskkond

Alutaguse valla maastikke ilmestavad eelkõige metsad ja sood. Ligi kaks kolmandikku (63%, 92237 ha) maakatastrisse kantud kõlvikutest on metsamaa. Haritavat maad on vaid 8% (12338 ha) ja looduslikku rohumaad 2% (3580 ha) valla pindalast.

Valla lõunaosas Rannapungerjast Vasknarvani on valla piiriks Eesti suurim järv – Peipsi järv, kokku jääb valla piiridesse ligi 35 km Peipsi põhjakallast, millest valdav osa on liivarand. Maastik vaheldub pikkade mandri luiteahelike (kriivade) ja nende vahele jäävate soode ja rabadega. Järve voolavad Rannapungerja jõgi (lisajõed Mäetaguse ja Tagajõgi) ja Alajõgi. Valla idaküljel voolab ligi 30 km ulatuses Eesti veerohkeim Narva jõgi.

Valla kirdeosas asub Kurtna järvestik, mis on Eesti kõige järvederikkaim ala. Ligikaudu 30 km² suurusel alal paikneb 42 järve ja järvekest. Teised suurimad järved on Imatu, Ratva ja Puhatu.

Suure osa valla territooriumist moodustavad mitmed hoiu- ja kaitsealad: Agusalu, Muraka, Puhatu ja Selisoo looduskaitseala ning Iisaku, Jõuga, Järvevälja, Kurtna, Mäetaguse, Smolnitsa, Struuga maastikukaitseala. Sealhulgas on vallas 1713 kaitsealuse liigi leiukohta, 99 kaitsealuse liigi püsielupaika ja mitmed kaitsealused üksikobjektid. Samuti on kaitse all Iisaku, Illuka, Kiikla, Kurtna, Mäetaguse ja Pagari mõisapargid.

Alutaguse Rahvuspark loodi 24. novembril 2018. a senise 11 kaitseala põhjal. Rahvuspargi alale jäid Puhatu, Agusalu, Muraka ja Selisoo, Iisaku, Kurtna, Smolnitsa, Jõuga, Struuga ja Mäetaguse maastikukaitseala ning Narva jõe ülemjooksu hoiuala.

Ligi kolmandik valla loodus- ja elukeskkonnast on juba kas otseselt või kaudselt mõjutatud põlevkivi kaevandamisest. Ligikaudu poole valla pindalast (põhjaosast keskosani) hõlmab üleriigilise tähtsusega põlevkivimaardla 7 kaevevälja (Estonia, Sompa, Ahtme, Viru, Aidu, Tammiku ja Kohtla) ja 7 uuringuvälja (Puhatu, Permisküla, Uus-Kiviõli, Oandu, Ojamaa, Seli ja Peipsi). Mitmed kaevandused on juba ammendunud ja suletud. Põlevkivi kaevandamine liigub järk-järgult lõuna suunas, kus põlevkivikihid asuvad järjest sügavamal.

Hetkel on vallas kaks töötavat allmaakaevandust: Enefit Power AS Estonia kaevandus (loa lõpp 2049. a) ja VKG Kaevandused OÜ Ojamaa kaevandus (loa lõpp 2029. a). Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016-2030 järgi tuleb enne 2030. aastat alustada vähemalt ühe või kahe uue kaevanduse rajamist, kuid nende asukohaomavalitsus(ed) on hetkel teadmata.

Loodusvaradest esineb vallas veel turvast (Kalina/Peeri, Kasesoo, Lipniku turbatootmisala), kruusa (Mäetaguse, Kolustre, Iisaku, Tudulinna kruusakarjäär ja Tudulinna liivakarjäär) ja liiva (Pannjärve, Karlepi, Varesmetsa, Sälliku, Kollase, Rebase II liivakarjäär).

Keskkonnaohtlikest objektidest on vallas 7 reoveekogumisala ja 9 paikset saasteallikat (kaevandused, katlamajad ja tanklad).

Valla looduskeskkonnaga seonduvad järgmised väljakutsed:

- Tänapäevaks praktiliselt puudub kaasaegne taristu (vee- ja kanalisatsioonivõrk, kergteed, parkimiskohad jms) suure turismipotentsiaaliga Peipsi järve põhjakaldal, mis on ohuks looduskeskkonnale ja piirkonnale
- Rahvusparki võimalik laiendamine
- Põlevkivi kaevandamisega on muutunud ja jätkuvalt muutetakse pöördumatult maastikku (k.a. veekogud) ning põhjavee omadusi. Kaevandamisjärgsed probleemid – maapinna võimalik vajumine ning veerežiimi muutused tuleb vallas lahendada koostöös riigi ja kaevandamis- ning tootmisettevõtetele
- Perspektiivis on valla jaoks võtmetähtsusega põlevkivi kaevandamise tulevikuplaanide määratlemisel püüda valla looduskeskkonna ja sotsiaalmajandusliku arengu seisukohalt parima lahenduseni. Selleks on väga oluline tulemuslik koostöö riigi ning kaevandusettevõtetele ning pidev kommunikatsioon kohaliku kogukonnaga
- Loodusressursside mõistlik majandamine
- Väärtuslike põllumaade säilitamine
- „Rohepööre“ – taastuvenergia propageerimine

2.1.2. Avalik ruum

Ida-Virumaa on Eesti kõige linnastunum maakond, kus ligi 90% elanikest elab maakonna põhjaosa linnades, samas on Alutaguse vald asustatud hõredalt ja hajusalt ning linnaline keskkond vallas puudub. Tihedama asustusega on vaid kaks alevikku, mõned suuremad külad ning hooajaliselt ka Peipsi järve põhjakallas ja Narva jõe kallas Vasknarvast Kuningakülani. Peamise osa avalikest rajatistest moodustavad mänguväljakud, spordiplatsid ning mõisapargid.

Piirkonna asustuse kujunemisel on suunavaks teguriks olnud piirkonna looduslikud tingimused ning elanikkonna tegevusalad ja elulaad. Vallas domineerivad pereelamud, suvilapiirkondades omanäolised ja eripärase iseloomuga hooajalise kasutusega elamud (suvilad). Valla alevikes ja suuremates külakeskustes esineb üksikuid korterelamuid.

Alevike ja külakeskuste (ka maastike) vaateid rikuvad mitmes kohas eraomandis olevad hooldamata ja/või poollagunenud elu-, tootmis- ja põllumajandushooned. Vastav miljö ei ole atraktiivne ei kohalikule elanikule ega ka läbisõitjale ning kahjustab maastikupilti ning põhjustab reostusohu tõmmates ligi ebaseaduslikku prügiladestamist. Suur osa valla omanduses olevaid hooneid on korrastatud ning ohtlikud hooned ja hoonevaremed lammutatud.

Kehtestatud on Alutaguse valla üldplaneering (29.10.2020. a otsus nr 285), mille eesmärk on valla territooriumi ruumilise arengu põhimõtete ja üldiste arengusuundade määratlemine, maakasutuse ja ehitustingimuste seadmine ja täpsustamine ning seeläbi atraktiivse elamis- ja ettevõtluspiirkonna kujundamine. Üldplaneeringuga on määratud maa-aladele juhtotstarve, mis annab edaspidise maakasutuse põhisuuna, kompaktse asustusega alad maareformi seaduse ja looduskaitse seaduse tähenduses, kus on lähtutud alade tihendamisele, sealjuures olemasolevate elamumaade vahelistele aladele täiendavate elamumaade reserveerimisest. Hajaasustuses asuvaid põllumajandus- ja metsamaid üldjuhul ei hoonestata. Väärtuslikud põllumajandusmaad tuleb hoida põllumajanduslikul eesmärgil kasutuses. Asukohast ja ala iseloomust tulenevalt on soositud teenindus- ja puhkemajanduslik ettevõtlus. Oluline on

olemasolevate tootmiskaade intensiivsem kasutusele võtmine ja nendel aladel elukeskkonnaga arvestava ettevõtluse arendamine. Tootmiskaadena tuleb võtta eelkõige kasutusele olemasolevad tootmisterritooriumid. Üldplaneering toetab väikesadamate arengut, kuna toimiva sadamate võrgustikuga kaasneb positiivne mõju nii kohalikule majandusele kui ranna-asustuse püsimisele.

Üldplaneeringuga on suurendatud Peipsi järve ehituskeeluvööndit Peipsi järve äärsete kompaktse asustusega alade piires kuni olemasoleva ehitusjooneni ning nähtud ette avalikud juurdepääsuvõimalused Peipsi järve ja Narva jõe kallastadadele.

Üldplaneeringuga on määratud detailplaneeringu koostamise kohustusega juhud. Seni kehtivad detailplaneeringud jäävad edaspidi kehtima ning nendel aladel on võimalik ehitada vastavalt detailplaneeringule.

Koostatud on Iisaku ja Mäetaguse aleviku, Tudulinna, Pagari, Kuremäe ja Vasknarva külakeskuste kujundusprojektid eesmärgiga luua ruumilise lahenduse kaudu kaasaegne ja ühtse kujunduskeelega terviklik keskkond ning mitmekesistades ajaveetmise võimalusi.

Oluline partner avaliku ruumi kujundamisel on Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK). Valla territooriumil on kaks püsivalt avatud keskust – Kauksi Külustuskeskus ja Iisaku Looduskeskus. RMK on loonud ja hooldab mitut puhkeala, kümneid lõkke- ja telkimiskohti, matkaradasid jm loodus- ja puhketurismi objekte.

Avalike haljasalade, veekogude ja rajatiste hooldust korraldavad vastavalt omandile Alutaguse Vallavalitsus ja RMK. Eraomanike õigusi ja kohustusi oma valdusesse kuuluva kinnistu hooldamisel reguleerib valla heakorra eeskiri.

Avaliku ruumiga seonduvad väljakutsed on järgmised:

- Valla suuremate asulate avalik ruum, selle elemendid (kunstiteosed, istepingid jms) ja üldine miljöo vajavad terviklikku planeerimist, muutes need atraktiivseks elu- ja külustuskeskkonnaks (sh nõukogude aegse pärandi likvideerimine, ohtlike hoonete lammutamine, tervikliku haljastuse ja tugitaristu rajamine jms)
- Peipsi rannikul tuleb süsteemselt lahendada liikumise ja puhkamise võimalustega seonduva taristu rajamine, sh nii kohalikule elanikule kui ka külastajale kasutajasõbraliku avaliku ruumi loomine – parkimine, avalikud ligipääsud randa, puhkekohad, tualetid jt teenused, jäätmete kogumine jms
- Bussiootekojad/peatused, nende uuendamine ja igapäevane heakord

2.1.3. Veeteenus

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust valla territooriumil osutab vee-ettevõtja OÜ Alutaguse Haldus. Vallas on 34 ühisveevärgi piirkonda, mida teenindab 51 puurkaevu.

Hajaasustuses, kus altkaevandamist ei toimu, kasutatakse põhjavett (valla territooriumil on ligi 780 registreeritud puurkaevu) või muid lokaalseid lahendusi. Vald osaleb hajaasustuse programmis.

Reoveekogumisalad on määratud Iisaku ja Mäetaguse alevikes ning Tudulinna, Kiikla, Kurtina ja Kuremäe külates, suurematel asutustel on omapuhasti. Osa süsteemidest on rekonstrueeritud, aga mitmed puhastid, pumplad ja torustikud vajavad veel uuendamist. Hajaasustuses on reoveekogumine üldjuhul lahendatud lokaalselt.

Perspektiivsed ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga kaetavad alad on eelkõige Peipsi põhjaranniku tihedamalt asustatud alad ning suvilapiirkonnad. Täpsemalt kajastatakse arenguperspektiive Alutaguse valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas 2020-2032 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/411022020019>).

Veeteenuse osutamisega seonduvad väljakutsed:

- Asulate ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemid vajavad osaliselt kaasajastamist
- Peipsi järve ääres ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemid puuduvad, selle rajamist (planeerimine, projekteerimine, ehitamine) ning vajadusel teiste reoveekogumisalade laiendamist tuleb täiendavalt kaaluda
- Puhta joogivee tagamine igas piirkonnas
- Kaugloetavad veearvestid
- Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava täitmine
- Erinevate kinnistute ühiste puurkaevude rajamine, kompaktsete ja kaasaegsete lahenduste toetamine (sh purgimine) jms

2.1.4. Energiamaajandus

Kaugküttepiirkonnad on Iisaku alevikus, Mäetaguse alevikus, Tudulinna ja Kiikla külas, soojatootmist korraldab OÜ Alutaguse Haldus. Iisaku aleviku kaugküttevõrku on ühendatud 14 hoonet, kütmine toimub hakkepuiduga, reservis on kütteõlikatel. Mäetaguse aleviku kaugküttevõrku on ühendatud 21 hoonet, kütmine toimub hakkepuiduga, reservis on kütteõlikatel. Kaugküttevõrk on täielikult rekonstrueeritud. Tudulinna küla kaugküttevõrku on ühendatud avalikke teenuseid pakkuvad hooned ning mõned korterelamud, kütmine toimub gaasiga. Kiikla küla kaugküttevõrku on ühendatud 7 hoonet, kütmine toimub kaevandusvee soojuspumpadega. Reservis on kütteõli katel.

Arvestatav osa valla hooneid on läbi aastate rekonstrueeritud energiatõhusamaks. Korterelamud vajavad renoveerimist ja energiatõhusamaks muutmist.

Võimalusel on kasutatud erinevaid taastuvenergia lahendusi, näiteks päikesepaneele ja maakütet vallale kuulavas Mäetaguse SPAs, Illuka mõisahoones, Iisaku rahvamajas. Kiikla külas kasutatakse kaugküttelehendust kaevandusveega. On valminud Mäetaguse ja Illuka mõisakomplekside päikesepaneelide pargid. Taastuvenergiaallikatele üleminek on jätkuvalt prioriteetne ka Alutaguse vallas. Eesmärgiks on viia kõik vallale kuuluvad objektid võimalusel isemajandavaks. Elektriautode laadimispunktid on Mäetaguse hotelli parklas, Iisaku vallamaja parklas ja tanklas, Tudulinna kogukonna maja parklas, Illuka vallamaja parklas.

Energiamaajanduse peamised väljakutsed:

- Säästlike ja kaasaegsete lahenduste kasutamine soojamaajanduses ja varustuskindluse tagamine
- Avalike ja erahoonete suurem energiatõhusus, sh taastuvenergiaallikate laiem kasutuselevõtmine (nt päikesepaneelid)
- Elektriautode laadimiskohtade välja ehitamine

2.1.5. Teed, tänavavalgustus ja side

Olemasolev teedevõrk vallas on võrdlemisi ühtlaselt välja kujunenud hõlmates asustusega alasid. Teedevõrgu moodustavad riigi-, valla (kohalikud) ja metsateed ning erateed.

Valda läbivaid või tervikteena valla territooriumil olevaid riigi maanteid on 338 km. Sellest üks põhimaantee (3 Jõhvi–Tartu–Valga), kolm tugimaanteed (32 Jõhvi–Vasknarva, 35 Iisaku–Tudulinna–Avinurme, 88 Rakvere–Rannapungerja) ja 28 kõrvalmaanteed.

Riigiteede teehoiukava 2021-2030 annab ülevaate teehoiu rahastamise alustest ning kavandamise põhimõtetest, mis määravad ära teehoiutööde järjekorra Eesti riigimaanteedel. Kavas on määratud ka kruusateedele katete ehitamiseobjektide valikumetoodika. Nimekiri kruusateedest, kuhu ehitatakse tolmuwabad katted, avalikustatakse Maanteeameti kodulehel

Kohalikke teid on teeregistrisse kantud 325 km (seisuga 01.01.2021), lisaks metsateid 237 km.

Arvestades, et ligikaudu 2/3 valla teedest on kas killustik- või kruusakattega, siis jätkub tolmuwabade katete ehitus. Teede valikul arvestatakse lisaks rahalistele võimalustele liiklussagedust teel, samuti tolmuhäiringu mõjualasse jäävate majapidamiste arvu. Uute tolmuwabade katete rajamise planeerimisel on oluline arvestada, et paljud selliste teede katted vajavad taastusremonti e. korduspindamist.

Teede suvihoolet ja remonti teostatakse ainult valla teedel või avalikus kasutuses olevatel erateedel. Erandiks on teede talihoole, mida teostatakse lisaks eelnimetatule ka erateedel (s.h majapidamiste juurdepääsuteedel). Talihoolet teostati 2020/21 talvel kokku ca 365 km.

Valla territooriumil on jalg- ja jalgrattateed rajatud Iisaku ja Mäetaguse alevikus ning Kiikla, Mäetaguse, Tärivere, Vasavere, Kurtna, Illuka ja Kuremäe külas - kokku 29,3 km.

Üldplaneeringus on näidatud jalg- ja jalgrattateede perspektiivset rajamist liiklusohutuse tagamiseks riigimaanteed 3, 32, 88, 13111, 13112 äärde.

Eeltoodust lähtudes on valminud ehitusprojektid jalg- ja jalgrattatee (edaspidi *JJT*) rajamiseks riigitee 3 äärde Jõetaguse-Pagari-Atsalama-Rajaküla lõigul (kokku 4000 m) ja Iisaku alevikku jääval lõigul (495m).

Valminud on ka ehitusprojekt kergtee rajamiseks Kuremäe küla keskses (1340 m) ja Iisaku alevikus (riigitee 35 äärde 547 m Tudulinna suunal).

2021. a valmivad Tärivere JJT (583 m) ja Kauksi-Kuru tee äärde rajatav JJT (750 m).

Projekteerimisel on kergtee rajamine tee 13111 äärde Alajõe külas kahe lõiguna (pikkus kokku 1740 m) ning olemasoleva Kiikla JJT pikendamine (ca 1203 m) kuni Ratva küalani riigitee 13126 ääres.

Tänavavalgustus on olemas alevikes ning suuremate külakeskustes. Olemasolev tänavavalgustusvõrk on mitmetes kohtades amortiseerunud ja vajab kaasajastamist. Valla territooriumil on kavas amortiseerunud valgustite asendamine säästlikumate LED-valgustitega.

Kaasaegse infoühiskonna toimimise eelduseks on interneti kättesaadavus ja üheks suuremaks eesmärgiks selle parandamine. Andmesideteenuste parendamine ja arengule kaasa aitamine on olnud vallavalitsuse pideva tähelepanu all.

Internetiteenuste kättesaadavuse esmaseks eelduseks on baasvõrgu olemasolu.

Alutaguse valda jõuab optilise side baasvõrk kolmest suunast:

- Jõhvi – Kuremäe – Vasknarva – Kauksi
- Jõhvi – Kiikla – Mäetaguse
- Avinurme – Tudulinna – Iisaku – Alajõe

Optiliste kaablite baasvõrku haldab Eesti Lairiba Arenduse SA, kes rendib kõigile sideettevõtjatele võrdsetel tingimustel optilist kiudu võimaldades sideettevõtjatel pakkuda teenuseid lõpptarbijatele.

Baasvõrguga on ühendatud ka sideettevõtjate mobiilsidemastid.

2019. aastal on riigi ja Euroopa Liidu tõukefondide toel välja ehitatud teenusepakkuja-neutraalsed optilised ühendusvõrgud lõpptarbijani Alajõel ja Vasknarvas.

2021. aastal on Enefit Connect OÜ poolt projekteerimisel kiire interneti võrgud Peipsi rannikul Permiskülast kuni Kauksini kattes optilise sidevõrguga tihedama asustusega alad. Lisaks on projekteerimisel Kuremäe ja Iisaku põhjapoolne osa.

Alutaguse valla teenuskeskused ja haridusasutused on ühendatud optilise sidevõrguga, mille teenusepakkujaks on Riigivõrk, olles peamiseks andmesideteenuse osutajaks avalikule sektorile.

Kõigis valla teenuskeskustes ja haridusasutustes on vaba WiFi levi.

Vald on panustanud sidevõrgu arendusse ehitades sidetrassilõike Mäetagusel, Iisakus, Illukal, Kauksis jt kohtades. Eesmärgiks on olnud tagada ühendused valla asutustele, kuid samas avab see tihti võimalused ka erasektorile, kasutades juba väljaehitatud sidetaristut.

Vald on kasutusele võtnud mobiilside kasutajate liikuvuse analüütika, et hinnata inimeste sesoonset liikumist eelkõige Peipsiäärses piirkonnas tagamaks paremaid teenuseid nii kohalikele elanikele kui turistile.

Alutaguse valla asustustihedus on hõre ning kiire interneti tagamine igasse kodusse ei ole lihtne ülesanne. Vald teeb koostööd riigi, sidetaristu ehitajate ja sideettevõtjatega, et rääkida kaasa sideteenuste parendamisel ja kättesaadavaks muutmisel kogu valla territooriumil. Oluline on Euroopa Liidu toetusfondide finantseerimisel ehitatavate sidetaristute parem sihitamine turutõrkepiirkondadesse.

Väljakutsed teede, tänavavalgustuse ja side osas:

- Teede pidev hooldamine ja õigeaegselt säilitusremondi tegemine teedevõrgu püsiva hea seisukorra säilitamiseks. Killustik- ja kruusakattega teedele tolmuwabade katete rajamise jätkamine
- Amortiseerunud valgustite asendamine säästlikumate LED- valgustitega ja tänavavalgustuse laiendamine
- Liikumis- ja rekreatsioonivõimaluste arendamine ning jalg- ja jalgrattateede rajamine suuremate asulate vahelistel lõikudel ning Peipsi ranna äärsel aladel

- Avalike taristute rajamisel (teed, kergliiklusteed, kanalisatsioon, tänavavalgus) alati kaaluda vajadust ja võimalust paralleelselt ka sidetrassi rajamist
- Viidastada avalike teede nimed ja puuduolevad külasildid (tänavasiltide valikul valida ülevallaliselt üks kujundus)

2.1.6. Jäätmemajandus

Korraldatud jäätmeveo teenuse osutaja Alutaguse vallas on Ekovir OÜ. Jäätmete liigiti kogumise soodustamiseks on valla territooriumile paigaldatud avalikud paberi-, papi- ja pakendikonteinerid ning klaastaara ja biolagunevate jäätmete konteinerid. Ohtlike jäätmete kogumispunktid on Mäetaguse ja Iisaku alevikes. Illukal on avatud elektroonika romude kogumispunkt.

Alutaguse Vallavalitus on sõlminud koostöölepingud Uikala ja Torma prügilatega, kuhu valla elanikel on võimalik viia kodanikukaardi ettenäitamisel tasuta erinevaid liike jäätmeid.

Suveperioodil on probleemiks jäätmete kogumine peamistes puhkepiirkondades nagu Peipsi äärsetel aladel ja Kurtina järvestiku puhkealadel. Probleemiks on ka pakendikonteinerisse kõigi jäätmeliikide viimine, mis rikub ära segapakendi konteineri sisu ja isetekkeliste prügimägede tekkimine looduskeskkonnas.

Alutaguse vallal on koostatud jäätmekava aastateks 2018-2024, mis käsitleb Alutaguse valla jäätmehoolduse arendamist, lisaks antakse jäätmekavas ülevaade valla jäätmehoolduse hetkeolukorrast, käsitletakse jäätmekäitluse alternatiive ning hinnatakse jäätmekäitluse eeldatavat keskkonnamõju.

Jäätmemajanduse peamised väljakutsed:

- Jäätmemajanduse korraldamine viisil, kus liigiti kogumine on mugav ja väärtustatud igapäevapraktika, sh jäätmejaama(de) ja kogumispunktide paiknemine, korraldatud jäätmeveo tagamine, tõhusa järelevalve tagamine.
- Elanike ja ettevõtete teadlikkuse suurendamine jäätmete käitlemisel ning ümbritsevasse elu- ja looduskeskkonda suhtumisel.
- Avaliku ruumi puhtuse ja korraldatud jäätmeveo toimimise tagamine aastaringselt ning suveperioodil peamistes puhkepiirkondades.
- Isetekkeliste prügimägede tekkimise vältimiseks looduskeskkonnas teha koostööd maaomanikega ja tõhustada järelevalvet.

2.1.7. Ühistransport

Valla suuremaid keskusi teenindavad peamiselt Jõhvi–Tartu, Jõhvi–Vasknarva, Iisaku–Tudulinna ja Iisaku–Alajõe maanteid sõitvad Ida-Viru maakonnaliinid. Info on leitav peatus.ee ja Ida-Virumaa ühistranspordikeskuse lehel.

Vallakeskuse Iisaku ning Mäetaguse ja Kuremäe–Illuka piirkonna ühistranspordi ühendus maakonnakeskuse Jõhvi linnaga on hea. Valla eri piirkondade ühendus vallakeskusega (eriti Kuremäe–Illuka–Iisaku) on pigem tagasihoidlik. Arvestades valla pindala, hõredat asustust ja võrgustikupõhist toimetamudelit, on teatud teenuste tarbimine maakonnakeskuses paratamatu.

Jõhvi–Tartu–Valga maanteel liigub ka maakondade vaheline liinitransport. Iisaku alevikust on otseühendus Narva, Jõhvi ja Tartu linnaga, Tallinna sõitmiseks on vajalik ümber istuda. Valla kaugemate külade elanike teenindamine, sh laste transport haridusasutustesse, on

korraldatud vallasiseste bussiliinidega. Ühinenud valla seisukohast on oluline arendada ühendusi Iisaku alevikus pakutava gümnaasiumihariduse kättesaadavuse tagamiseks.

Ühistranspordiga seonduvad väljakutsed:

- Laste ja eakate transpordi vajaduspõhine ja kulutõhus korraldamine, sh liikumisvõimaluste lahendamine piirkondades, kus ühistranspordi kasutamise võimalus puudub.
- Maakonnaliinide ja kohaliku ühistranspordi korralduse arendamine, tagamaks ühendused maakonnakeskuse, valla keskuse ja erinevate piirkondade vahel, vastavate graafikute koordineerimine ja teabe kättesaadavaks tegemine.
- Turvalise ja meeldiva ligipääsu tagamine ühistranspordile, sh ligipääsud bussipeatustesse, peatuste valgustamine ja hooldamine.
- (Nutu)logistika võimaluste ja vahendite arendamine suurendamiseks inimeste suutlikkust enda liikumise korraldamisel ning erinevate transpordivõimaluste ühildamine (sotsiaaltransport, liikumine isikliku autoga jm).

2.1.8. Riigi- ja erateenused

Lähim erakorralise meditsiini vastuvõtt ning eriarstiabi pakkumine toimub Kohtla-Järve Ahtme linnaosas SA Ida-Viru Keskhaiglas, mis jääb Jõhvi–Tartu maantee vahetusse lähedusse (29 km kaugusel Iisakust).

Karell Kiirabi väljasõidupunkt asub Iisaku alevikus.

Päästeameti riiklik komando asub Iisakus, vabatahtlike komandod tegutsevad Mäetaguse ja Iisaku alevikus ning Jaama külas.

Valda teenindab Ida Prefektuuri korrakaitsebüroo Jõhvi politseijaoskonna piirkonnapolitseinik ja abipolitseinikud.

Tulenevalt valla asukohast riigipiiri ääres on turvalisuse tagamisel olulised piirivalve kordonid, mis asuvad Vasknarvas ja Kuningakülas (Punamäe). Piiritsoonis paiknemine on ühelt poolt teatud turvarisk, samas ka võimalus tagada riigi kohalolek ning teatud töökohad valla territooriumil.

Igapäevaelus on olulisteks erateenusteks vallas:

- Apteek Iisakus
- Tankla Iisakus ja Illukal.
- Postiteenus Iisaku, Mäetaguse, Tudulinna postipunktides.
- Sularahaautomaat Iisakus. Mäetagusel, Iisakus ja Tudulinna on sularaha väljavõtmise võimalus kaupluses, Iisakus on sularaha väljavõtmise võimalus ka tanklas.
- Toidu- ja esmatarbekaupade poed asuvad Iisakus, Mäetagusel, Alajõel, Kurtnas ja Tudulinna, ehitustarvete kauplus on Iisakus.
- Valla territooriumil osutab toidu- ja esmatarbekaupade teenust autokauplus ja teised e-teenuste pakkujad kojukannetena.
- Aastaringelt avatud toitlustusasutused Iisakus, Mäetagusel ja Kuremäel (muud turismiteenused vt ka p 2.3.).
- Iisaku alevikus asuvad Omniva ja DPD pakiautomaadid.

Riigi- ja erateenuste osutamisega seonduvad väljakutsed:

- Vabaaja ja toitlustamise teenuste nappus vallas, eriti Peipsi puhkepiirkonnas.

- Puudulik interneti ja mobiilside leviala teatud kohtades (nt Peipsi ääres, endise Tudulinna valla territooriumil).
- Puuduvad internetiühendused majapidamistes, samas on põhivõrk (ELASA) valla territooriumil rajatud.
- Avalike WIFI-alade olemasolu teeninduspunktide, olulisemate hoonete ja külastuskohtade juures.
- Turvalisuse tagamine suuremate teede ristumiskohtades, asulate keskustes ja turismiühendustes.
- Koostöös teenuse pakujatega pakiautomaatide paigaldamine teistesse suurematesse keskustesse

2.2. Avalikud teenused

2.2.1. Alusharidus

Alutaguse vald osutab alusharidusteenust neljas piirkonnas:

- Iisaku Lasteaed Kurekell tegutsemiskohaga Iisakus ja Tudulinna
- Illuka Kool (Illuka külas)
- Mäetaguse Lasteaed Tõruke (Mäetaguse alevikus)

Valla lasteaedades käib 2020/2021. õppeaastal 178 last, vabu kohti on 38 (tabel 1). Rohkem vabu kohti on hetkel Mäetaguse Lasteaias Tõruke.

Tabel 1. Alutaguse valla lasteaiad³

	Iisaku Lasteaed Iisaku maja	Iisaku Lasteaed Tudulinna maja	Illuka Kool Lasteaia osa	Mäetaguse Lasteaed	Kokku
Kohtade arv	54	18	50	94	216
Laste arv 2020/2021	49	13	45	71	178
Laste arv 2019/2020	44	13	39	75	
Laste arv 2018/2019	41	15	35	79	170
Laste arv 2017/2018	53	13	40	75	181

Lasteaias käivate laste arvus pole viimase viie aasta jooksul olulisi muutusi toimunud.

2.2.2. Üldharidus

Alutaguse vallas on võimalik põhiharidust omandada kolmes piirkonnas:

- Iisaku Gümnaasium (Iisaku alevik)
- Mäetaguse Põhikool (Mäetaguse alevik)

³Valla haridusasutuste andmed 2021. a mai seisuga

- Illuka Kool (Illuka küla)

Alutaguse valla üldhariduskoolides õpib 2020/2021. õppeaastal 425 õpilast. Kõige rohkem õpilasi on Iisaku Gümnaasiumis 186 (s.h 140 põhikoolis ja 46 gümnaasiumis). Mäetaguse Põhikoolis õpib 139 ja Illuka Koolis 100 õpilast. Illuka Kooli eripäraks on asjaolu, et tegu on mõisakooliga, mis on osa suuremast kompleksist ning alates 01.09.2010 töötavad lasteaed ja kool ühendatud õppeasutusena Illuka Kool. Põhikool ja lasteaed asuvad eraldi hoonetes, kuid neil on ühtne juhtimis- ja majandamisstruktuur. Tudulinna Kool lõpetas tegevuse 2018/2019. õppeaastal.

Tabel 2. Alutaguse valla koolid⁴

Laste arvud õppeaastas	Iisaku Gümnaasium (sh põhikooli osa ja gümnaasiumi osa)	Illuka Kool	Mäetaguse Põhikool
2020/2021	186 (140 / 46)	100	139
2019/2020	163 (120 / 43)	86	133
2018/2019	144 (116 / 28)	76	130
2017/2018	136 (114 / 22)	66	127

Koolikohti on kokku 680 (608 põhikoolis ja 72 gümnaasiumis), neist täidetud on 425 (379 põhikoolis ja 46 gümnaasiumis).

2018. a märtsis otsustas Alutaguse Vallavolikogu, et gümnaasiumiharidust saab kohapeal omandada ka tulevikus ning Iisaku Gümnaasiumi juurde loodi Reinar Halliku korvpalliakadeemia. Muudatusega sooviti suurendada gümnaasiumiastme õpilaste arvu 50ni, kaasates selleks ka õpilasi teistest Eesti piirkondadest.

Õpilastele on tagatud tasuta bussisõiduteenus kuni keskhariduse omandamiseni. Koolieelsetes lasteasutustes ja koolides on võimaldatud lastele tasuta toitu.

Tugispetsialistidest on valla koolides olemas kaks eripedagoogi, kaks sotsiaalpedagoogi. Vallavalitsuse koosseisus on psühholoog ja logopeed, kes osutavad teenuseid ka haridusasutustele.

Valla koolid on suuremas osas renoveeritud ja heas korras, samuti on koolid suhteliselt hästi varustatud arvutite ning nutiseadmetega. Samas vajab nt Iisaku Gümnaasiumi hoone tõenäoliselt investeeringuid seoses korvpalliakadeemia käivitamisega (nt õpilaskodu osa ja staadion).

Alutaguse vallas tegutseb Sihtasutus Iisaku Kihelkonna Muuseum, mis tutvustab Ida-Virumaa ja Iisaku ümbruskonna ajalugu ning kus viiakse läbi ka haridusvaldkonna õppeprogramme, millega saab tutvuda aadressil <https://www.iisakumuuseum.ee/>.

⁴ Valla haridusasutuste andmed 2021. a mai seisuga

2.2.3. Huviharidus- ja tegevus

Alutaguse vallas asub üks huvikool – Iisaku Kunstide Kool. Tegemist on haridusasutusega, kus on loodud tingimused ümbruskonna muusika-, tantsu- ja kunstihuvilistele lastele, noortele ja täiskasvanutele huvihariduse saamiseks. Koolis on avatud 14 EHISes kinnitatud õppekava: 12 muusika ja kunsti suunal ning 2 üldkultuuri suunal.

2020/2021. õppeaastal õpib koolis 67 õpilast, kellest seitse õpib kahel ja üks kolmel huvialal. Muusikahuvialadel on õppijaid 36, kunstihuvialal 21 ja tantsuhuvialal 18. Lisaks kooliealistele osaleb kunstide kooli tegevuses 13 täiskasvanud õppijat. Täiskasvanud osalevad balleti- ja kehatöötreeningus, keraamikaringis ning pillitundides. Huvilised saavad kangastelgedel kududa.

Huvitegevuses on võimalik osaleda kõikides valla koolides. Vald toetab huvihariduses ja -tegevuses osalemisel Alutaguse vallas elavaid 7-19 aastaseid õpilasi (kelle üks vanematest on samuti valla elanik).

Peamised haridusvaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Koolivõrk vajab korrastamist
- Tugispetsialistide tagamine nii lasteaedade kui ka koolide osas
- Erivajadustega lastele tugiteenuste pakkumine
- Jätkusuutliku gümnaasiumihariduse tagamine Iisaku Gümnaasiumis
- Haridusasutuste jätkusuutliku töö tagamine, sh hoonete kasutuse optimeerimine, hoonete energiasäästlikkuse tõstmine, vajalike investeeringute teostamine õppe- ja olmetingimuste parandamisesse, spordirajatiste renoveerimine, õppekavade arendamine jms.

2.2.4. Kultuur, noorsootöö ja külaliikumine

Alutaguse vald koosneb kultuuriliselt eripärastest kogukondadest. Vallas on arvestaval määral nii põliselanikke kui ka hiljem sisseerännanud ning nende järeltulijaid. Eriilmeline on nt Peipsi äärne suvilapiirkond, kus suveperioodil puhkab tuhandeid peamiselt suurematest linnadest pärit inimesi. Omaäoliseks objektiks on kindlasti ka Kuremäe klooster, mis on ainukene Eestis tegutsev vene õigeusu kiriku nunnaklooster ja kus elab üle saja nunna ja noviitsi.

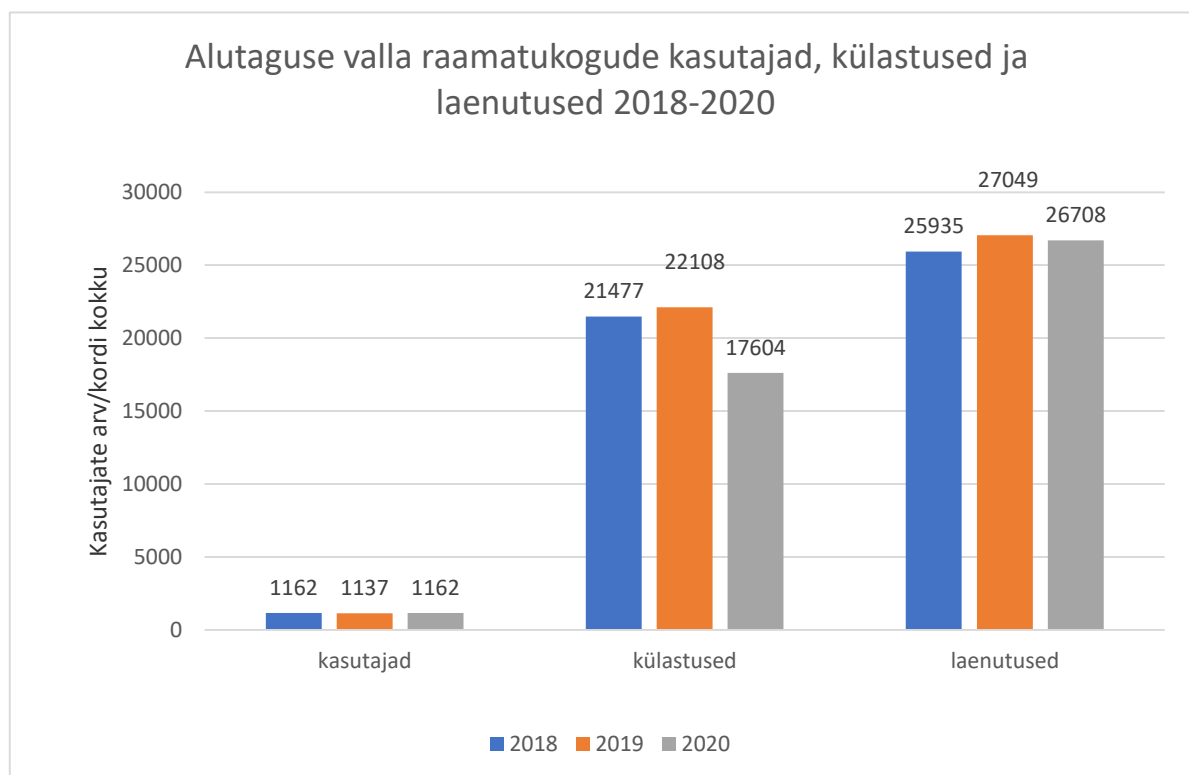
Valla territooriumil olevate rahvamajade, seltsimajade, noortekeskuste ning raamatukogude tegevust koordineerib Alutaguse Huvikeskus. Huvikeskus on Alutaguse Vallavalitsuse hallatav asutus, mille põhikeskus asub Mäetaguse alevikus (Kooli 21), kuid mis tegutseb valla erinevates piirkondades.

Huvikeskus tegutseb struktuuriüksuste kaudu. Huvikeskuse struktuuriüksusteks on kultuurikeskused, raamatukogud ja noortekeskused vt <https://www.alutagusehuvikeskus.ee/>.

Kultuuriasutused vallas toimivad kogukonnakeskustena, kus ühte majja on kokku koondatud erinevad kasutajakesksed teenused olgu see siis raamatukogu, rahvamaja, kogukonnamaja vm. Oluline on kultuurialase tegevuse järjepidevus ja kultuuritraditsioonide hoidmine. Rahvamajade juures tegutsevad mitmed tugevad kultuurikollektiivid (3 segakoori, 6 rahvatantsurühma, puhkpilliorkester, 3 lauluansamblit). Lisaks veel ka näiteringid,

käsitööringid, huviklubid jne. Toimuvad mitmed traditsioonilised üritused: Mäetaguse mõisapäev, Alutaguse valla mõisakohvikute päev, laste lauluvõistlus Viisiratas jne.

2020. aastal oli valla raamatukogudes kokku 1162 registreeritud kasutajat (iga neljas valla elanik), külastusi oli 17604 ja laenutati 26708 eksemplari teavikuid. Raamatufondi suurus kõigis raamatukogudes kokku oli 107148 eks.

Joonis 6. Alutaguse valla raamatukogude kasutajad, külastused ja laenutused 2018-2020

Raamatukogudel on oluline roll piirkonna inimeste lugemisharjumuste kujundamisel, laste ja noorte lugemise edendamisel, elukestva õppe toetamisel, info vahendamisel jne. Digiajastul muutub üha tähtsamaks raamatukoguhoidjate digipädevuse suurendamine ja raamatukogu infotehnoloogiavahendite pidev arendamine.

Noortekeskused on noorsootöö valdkonna asutused ning tegutsevad avatud noorsootöö meetodil. Peamiseks eesmärgiks on toetada valla noorte enesearengut, nende omaalgatust, luua noortele sisuka vaba aja veetmise võimalusi. Noortekeskuste juures tegutsevad erinevad huvialaringid, nt ammulaskmine, noortebänd, kokandus, laulmine, tants, robootika, disain. Noortekeskused korraldavad suvist Alutaguse õpilasmalevat, 2020. aastal osales selles 70 noort vanuses 13-18.

Kogukondlikku kultuurielu aitavad edendada ka piirkondlikud kultuuriseltsid, kelle eestvedamisel toimuvad mitmed traditsioonilised kultuurisündmused. Tudulinna piirkonnas tegutseb kaks kultuuriseltsi – MTÜ Tudulinna Laulu-Mängu Selts ja MTÜ Tululinna Kultuurikants. Viimane korraldab populaarset festivali Tudulinna Tuled. Iisaku kandi MTÜ Alutaguse Elulaadikoda korraldab juba aastaid traditsioonilisi jõululaatu ja lihavõtte turgusid. Kiikla piirkonna MTÜ Maadaam valiti 2020. a Ida-Viru maakonna parimaks KOP rakendajaks. Tänu aktiivsele projektitööle on Kiikla rahvamajja rajatud muinasjututuba ja

jõulude ajal jõulumemmema. Toimus ka Eesti rahva lemmikmuinasjututegelase valimine. Illuka kandis tegutseb MTÜ Kultuurikamber, kes korraldab alevilaatu.

Alutaguse vallas asub Sihtasutus Iisaku Kihelkonna Muuseum, kus saab tutvuda Ida-Virumaa ja Iisaku ümbruskonna ajaloo ja viiakse läbi ka hariduse ja kultuuri õppeprogramme.

Alutaguse vallas on suhteliselt aktiivne külaliikumine, traditsioonid on piirkonniti erinevad. Külaliikumise raames on korraldatud külapäevad ja erinevaid kultuuriüritusi. Aastatel 2019-2021 osalesid külakogukonnad rahvusvahelises projektis „Act Local”, mille elluviimist toetas Kesk-Läänemere programm, Projekti alguses analüüsiti osalevate kogukondade ja seal elavate inimeste huvisid, potentsiaale ja ressursse ning toetati kogukondi tegevuskavade koostamisel. Projektiga julgustati ja toetati koostööd külakogukondades, et luua üheskoos endale kogukonnateenuste pakkumise tulemusena uusi töövõimalusi. Toimused kogukondadele vajadusest lähtuvad koolitused ja õppereisid. Selle programmi raames said ühinenud valla kogukonnad üksteisega tuttavaks ja tekkisid sõprussuhted. Kogukonnateenuseid pakuvad Kiikla piirkonnas MTÜ Maadaam, Kurtna piirkonnas MTÜ Kultuurikamber, Iisaku piirkonnas MTÜ Iisaku Muuseumi Sõprade Selts ja Alajõe piirkonnas Karjamaa Arenduse MTÜ.

Peamised valdkonna väljakutsed on järgmised:

- Valla erinevate piirkondade kultuuriliste eripärade ja omanäolisuse säilitamine ja arendamine
- Olemasoleva taristu kaasajastamine
- Kolmanda sektori toetamine piirkondliku kultuuritegevuse arendamisel
- Piirkonda tutvustavate ürituste edasiarendamine, täiendavate ürituste toomine piirkonda sündmuste toetamine
- Külaliikumise ja kogukonnakogude toetamine

2.2.5. Sport ja vaba aeg

Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused. Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses (Vasavere küla, Pannjärve) on rulluisurada, erineva pikkusega suusa- ja matkarajad, kelgumägi, seikluspark, kohvik, majutusvõimalused, kahe väljakuga rannavõrkpalliplats.

Iisaku Gümnaasiumis on jõusaal, lasketiir, staadion ning selle vahetus läheduses rullirada ja suusarajad.

Spordisaalides on võimalik mängida korv- ja võrkpalli ning saalihokit. Saalid asuvad Iisakus, Illukal, Kiiklas ja Mäetagusel.

Mäetaguse puhkeala annab võimaluse jalutada, teha kepikõndi, joosta, sõita jalgratta, rulluiskude või rulaga ning talvel suusatada. Lisaks on puhkealal välijõusaal ja multispordiväljak. Jõulinnakud on rajatud ka Kurtnasse, Kuremäele ja Illukale ning Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuse juurde.

Vallas on mitmeid discgolfi parke: Pannjärve (Alutaguse), Mäetaguse, Kiikla, Kuremäe, Tudulinna, Iisaku, Pagari ja Kurtna.

Krossirada asub Illukal, lasketiir Iisakus, ujumise ja spa kasutamise võimalus on Mäetaguse supelmajas. Mäetagusel asub ka kirveviskamise hall. Ratsaspordiga on võimalik tegeleda Vaikla Ratsaspordikeskuses. Skatepark on Mäetaguse koolimaja juures ning Iisakus asub miniramp. Suvel on välivõrkpalliplatsid Illukal, Iisakus, Mäetaguse, Pannjärvel ja Kiiklas.

Vaikla ratsaspordikeskuses on välja arendatud ja heas korras ratsamanež ja sporthobuste tallikompleks. Väljaarendamist ootavad soojendusmaneež, pealtvaatajate tribüüniga

väliväljakud ja maneeži pealtvaatajate tribüüni laiendus. Kavandamisel on kaks uut ratsabaasi Arvilas ja Vasaveres.

Alutaguse vallas on väga soodsad tingimused spordiga tegelemiseks. Sporditaristu asub suuremates asulates inimeste läheduses ja on mitmekesine.

Noortega tegelevad spordiklubid on prioriteet. 2030. aastaks kaasatakse 75% noori aktiivselt liikuma. Välja on töötatud sporditegevuse toetamise kord ja piisav spordiklubide rahastamine on selle eesmärgi täitmiseks ülioluline. Spordikorraldus põhineb avaliku sektori ja spordiorganisatsioonide koostööl ja rollijaotusel. Korraldatakse erinevaid õppe- ja võistluspäevi ning peetakse oluliseks treenerite rolli noorte sportlike eluviiside arendamisel. Alutaguse valla koolid on ühinenud projektiga „Sport Koolis“ ja programmiga „Liikuma Kutsuv Kool“, aidates samuti kaasa noorte aktiivsusele.

Suurematest spordivõistlustest toimuvad Alutaguse vallas Alutaguse suusamaraton ja Alutaguse rattamaraton. Alutaguse suusamaraton kuulub Rahvusvahelise Suusaliidu (FIS), Eesti Suusaliidu (ESL) kalendrisse ning on Eesti pikamaasuusatajate sarja Estoloppet maraton. Alutaguse rattamaraton kuulub Bosch Eesti maastikurattasarja.

Alutaguse Open on discgolfivõistlus, mis kuulub Rahvusvahelise Discgolfiliidu (PDGA), Eesti Discgolfi Liidu (EDGL) kalendrisse ning on Euroopa Tuuri üks osavõistlus. Lisaks on Alutaguse vallas oma liikumissari – Liikudes läbi Alutaguse. Jooksusari koosneb 6 etapist ja etapid on üle valla laiali: Kindrali jooks Pannjärvel; Hüdrolektrijaama jooks Tudulinna; Ümber Kuremäe Kloostri jooks Kuremäe, Illuka; Kahe Mõisa jooks Pagari, Mäetaguse; Rääbisejooks – Alajõe; Iisaku Rahvajooks – Iisaku.

Peamised valdkonna väljakutsed on järgmised:

- Olemasoleva taristu kaasajastamine
- Kolmanda sektori toetamine piirkondliku sporditegevuse arendamisel
- Soodustada elanike liikumise ja sportimise harjumusi.

2.2.6. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

Rahvastiku vananemisega kaasneb hoolduskoormus ja kõrvalabi vajadus, millest tulenevalt suureneb nõudlus toetavate teenuste ja kvaliteetsete hooldusvõimaluste järele. Eesmärk on sotsiaalteenuste arendamine, sealhulgas teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine.

Sotsiaalkindlustusameti andmetel oli 01.12.2020. aasta seisuga Alutaguse vallas kuni 19-aastaste laste arv 856, mis moodustas kogu valla rahvastikust 18,29 %. Puudega laste (kuni 16 aastased) arv kõigub aastate lõikes 35-50 vahel. Eeltoodust tulenevalt raske puudega, vaimse tervise häiretega ja käitumisprobleemidega laste arv on tõusuteel, mistõttu on lastele ja nende peredele mõeldud toetavate hoolekandeteenuste- ja erialaspetsialistide (logopeedi, psühholoogi-, tugiisiku-, sotsiaaltranspordi) teenuste vajadused ning kulutused suurenemas.

Alutaguse vallas on tööealisi töötuid kokku ca 200 inimest. Tööealiste puudega isikute arv on keskmiselt 300 inimest.

Vaadeldes Alutaguse valla pensioniealisi, on 63,5-75-aastaste osakaal elanikkonnast 46%. Sotsiaalkindlustusameti andmetel oli nendest 680-le ehk 48%-le määratud puude raskusaste.

Alutaguse vallas saavad sotsiaaltoetusi taotleda abivajavad isikud, kelle alaline elukoht on rahvastikuregistri andmetel Alutaguse vallas olnud vähemalt aasta. Vald maksab sissetulekust mittesõltuvate toetustena lapse sünnitoetust, esmakordselt koolimineva lapse toetust, matusetootust, eakate sünnipäevatoetust, retseptiravimite ostmise toetus ning prillide ja invatehniliste abivahendite ostmise või laenutamise toetus.

Sissetulekust sõltuvate toetustena makstakse toimetulekutoetust, koolitarvete ja kooliriiete toetust (toimetulekutoetust saavad pered) ning erakorralist toetust inimestele, kes on sattunud toimetulekuraskustesse. Abivajadusest sõltuvad toetused on puudega lapse hooldajatoetus, hooldust vajava täisealise isiku täiendav sotsiaaltoetus ja kindlustamata isiku vältimatu abi ravikulude katmine.

Igale abivajajale lähenetakse juhtumipõhiselt ning vald arvestab otsuste tegemisel kõikide osapoolte võimalusi ja vajadusi.

Valla asutatud SA Alutaguse Hoolekeskus pakub erinevaid hoolekande- ja tervishoiuteenuseid. Nõudlus hoolekeskuse teenuste järele on jätkuvalt suur ning teenus vajab arendamist dementsetele abivajajatele.

Sotsiaalhoolekande teenuseid osutavad valla territooriumil mitmed eraõiguslikud juriidilised isikud:

- MTÜ Iisaku Hooldekeskus (Iisaku alevik) – eakate hoolekanne
- Kiikla Lastekodu (MTÜ Avatud Värav, Kiikla küla) – asendushooldusteenus lastele
- MTÜ Maria ja Lapsed (Tudulinna alevik) – asendushooldusteenus lastele

Esmatasandi perearsti teenust osutavad kolm perearsti:

- Iisakus – OÜ Medikraft
- Mäetagusel – Akkudo Perearst OÜ
- Kuremäel – SHM Medicor OÜ

Hambaravi teenust osutatakse Iisakus ning Mäetagusel. Vaimse tervise küsimustes saavad lapsed ja noorukid abi SA Ida-Viru Keskhaigla laste ja noorukite vaimse tervise keskuses. Täisealisi psüühilise erivajadustega isikuid saavad nii ambulatoorset kui ka statsionaarset tervishoiuteenust SA Ahtme Haiglas.

Alutaguse vallas on 12-korteriga sotsiaalmaja, lisaks erinevates piirkondades sotsiaaleluruumid. Vajadusel remonditakse sotsiaaleluruumid.

Arendatakse puudega inimeste võimalusi iseseisvaks eluks ja osalemiseks ühiskonnaelus. Erivajadustega inimestele tagatakse teiste inimestega võrdsetel alustel juurdepääs nii füüsilisele keskkonnale (sotsiaaltransporditeenus) kui ka teabele ja suhtlemisvõimalustele (kaasaegne koduteenus, tugiisikuteenus, isikliku abistaja teenus, nõustamisteenused) läbi IT lahenduste. Abivajajatele, erinevate erivajadustega inimestele jätkatakse eluruumide kohandamist ja eluruumide tuleohutuks muutmist.

Kõikide valla spetsialistide poolt toimub erinevate veebipõhiste ja muude infoväljade kaudu elanikkonna teadlikkuse tõstmine, selgitamine.

Peamised sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna väljakutsed on välja toodud Alutaguse valla sotsiaalvaldkonna strateegias.

2.3. Turism ja ettevõtlus

2.3.1. Turism

Turismi arengutrendid on viimastel aastatel Ida-Viru maakonnas olnud positiivsed, turistide arv on järjepidevalt kasvanud. Teisalt on turismi infrastruktuur arengut takistavaks teguriks, selgelt on tuvastatav tendents, kus majutus- ja toitlustuskohtade nappus ei võimalda täielikult ära kasutada olemasolevate atraksioonide ja rajatiste potentsiaali. Maakonna üheks turismivaldkonna tõmbekeskuseks on läbi aastate peetud Peipsi järve äärset piirkonda.

Alutaguse valla olulisimad vaatamisväärsused ja turismiobjektid on:

- **Peipsi põhjarannik** – järve 35 km pikkune liivane põhjarannik, sh Kauksi rand, luited, lõkke- ja puhkekohad, matkarajad.
- **Kurtna järvestik** – Eesti suurim järvestik, kuhu kuuluvad 42 järve.
- **Mäetaguse mõisakompleks**, sh hotell, spaa, restoran, jäägrimuuseum, mõisa peamaja – kogu mõisaansamblist on tänaseks säilinud 14 hoonet.
- **Illuka mõis** – 1657. aastal rajatud mõis, kus alatest 1921. aastast kuni tänaseni tegutseb kool, lasteaed ja kus pakutakse majutust ja toitlustusteenust.
- **Pühtitsa Jumalaema Uinumise Nunnaklooster** (Kuremäe klooster) – Eesti ainuke tegutsev vene-õigeusu nunnaklooster. Iidsetel aegadel asus seal eestlaste hiiepaik ja ohvriallikas.
- **Vasknarva Ordulinnuse varemed** – rajati 1349. aastal ning taastati 1427. aastal, kuid purustati taas Liivi sõjas. Tänaseks on kaitseehitisest järel 3 meetri paksused müürid, mille juurest on võimalik vaadata üle Narva jõe Venemaale.
- **Iisaku Kihelkonna Muuseum** – muuseumis saab ülevaate elust maal, vanadest talutöödest, meistrite tegevusest, kohaliku tuletõrje ajaloost ja Alutaguse looduse eripärast. Eriline on Iisakumaa poluvernikeid tutvustav ekspositsioon. Muuseum pakub ka mitmeid erinevaid haridus- ja kultuuriprogramme.
- **Rannapungerja tuletorn** – 1923. aastal ehitati esimene puidust tulepaak. See asendati 1934. aastal raudbetoonist ehitisega. Tuletorni jalamile on rajatud vaateplatvorm, millelt avaneb kaunis vaade Peipsi järvele ning rannamaastikule.
- **Järuska sild** – ainuke puitkatusega sild Eestis.
- **Tudulinna hüdroelektrijaam** – Rannapungerja jõel tegutsev hüdroelektrijaam.
- **Alutaguse kriivad** – ainsad Eestis asuvad mandriluited
- **Ratva toruallikad** – suletud Viru kaevandusest tuleva põhjavee taseme reguleerimise puuraugud

Lisaks on ajaloo ja pärimuse huvilistel turistidel võimalik osaleda kohalike ettevõtete poolt pakutavates töötubades ja rahvakalendritähtpäevade tähistamises.

Piirkonda tutvustab ka RMK Kauksi Külustuskeskus Iisakus ning Keskkonnaameti poolt hallatav Iisaku Looduskeskus.

Piirkonnas on väga olulisel kohal loodusturism. Alutaguse vallas asub Peipsi põhjaranniku puhkeala, mis hõlmab piirkonda Tammipääst Vasknarvani. Alal asuvad Järvevälja ja Smolnitsa luited ning Peipsi-äärne laulev liiv. Maastiku teeb eripäraseks pikkade luiteahelike vaheldumine soode ja rabadega. Alale on rajatud mitmeid lõkke- ja puhkekohti ning matkaradu, mille kohta on info avalikustatud <https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/>.

Piirkonnas pakutakse erinevaid vabaaja veetmise võimalusi, sh matkasid (suusad, räätsad, tõukerattad, mootorsaan, ATV jne), ekstreemsporti, kui ka õppeprogramme ja õppelaagrite

korraldamist. Peipsi järvel ja Rannapungerja jõel pakutakse erinevaid veespordi ja vabaaja veetmise võimalusi (kaatrisõit, lohesurf, paadisõit, süstad, kanuud jne). Ratsaspordi teenuse pakkujad korraldavad hobumatkasid, mis leiavad aktiivset kasutust suvisel turismihooajal.

Lisaks loovad võimalusi aktiivseks puhkuseks veel Alutaguse, Kiikla, Iisaku ja Mäetaguse discgolfi rajad, Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuse suusarajad ja Alutaguse Seikluspark koos tuubirajaga. Spa- ja saunaelamust pakuvad piirkonnas Mäetaguse mõisahotelli SPA ja erinevad väikeettevõttjad.

Ööbimist ja/või toitlustust pakuvad valla omandis olevad Mäetaguse Mõisahotell & SPA, Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus, Pagari seltsimaja ning eraettevõtjate hostelid, külalistemajad, puhkemajad, telklaagrid ning erinevad toitlustusettevõtted.

Iga-aastased turistide meelitavad sündmused on näiteks Peipsi Järefestival, mille näol on tegemist mööda Peipsi sadamaid järve põhjaosast lõunasse kulgeva kultuuriüritusega, Peipsi toidutänav, Iisaku külalaat, mõisapäevad, erinevad festivalid, külapäevad ja Rannapungerja jõe ääres toimuv Tuletorni Kontsert.

Alutaguse vald osaleb Peipsimaa turismivõrgustikus (MTÜ Peipsimaa Turism), kuhu kuuluvad kõik Peipsiäärsed omavalitsused Ida-Virumaalt, Jõgevamaalt, Tartumaalt ja Põlvamaalt. MTÜ Peipsimaa Turism põhieesmärgiks on koordineerida Peipsi regiooni (Peipsimaa) turismialast arendustööd, sh tegeleda regiooni turunduse ja turismitoodete arendusega ning piirkonna maine kujundamise ja turismialase informatsiooni kogumise, analüüsi ja levitamise ning toetada Peipsimaa regiooni tasakaalustatud arengut. MTÜ Peipsimaa Turism haldab ka piirkonda tutvustavat kodulehekülge www.visitpeipsi.com.

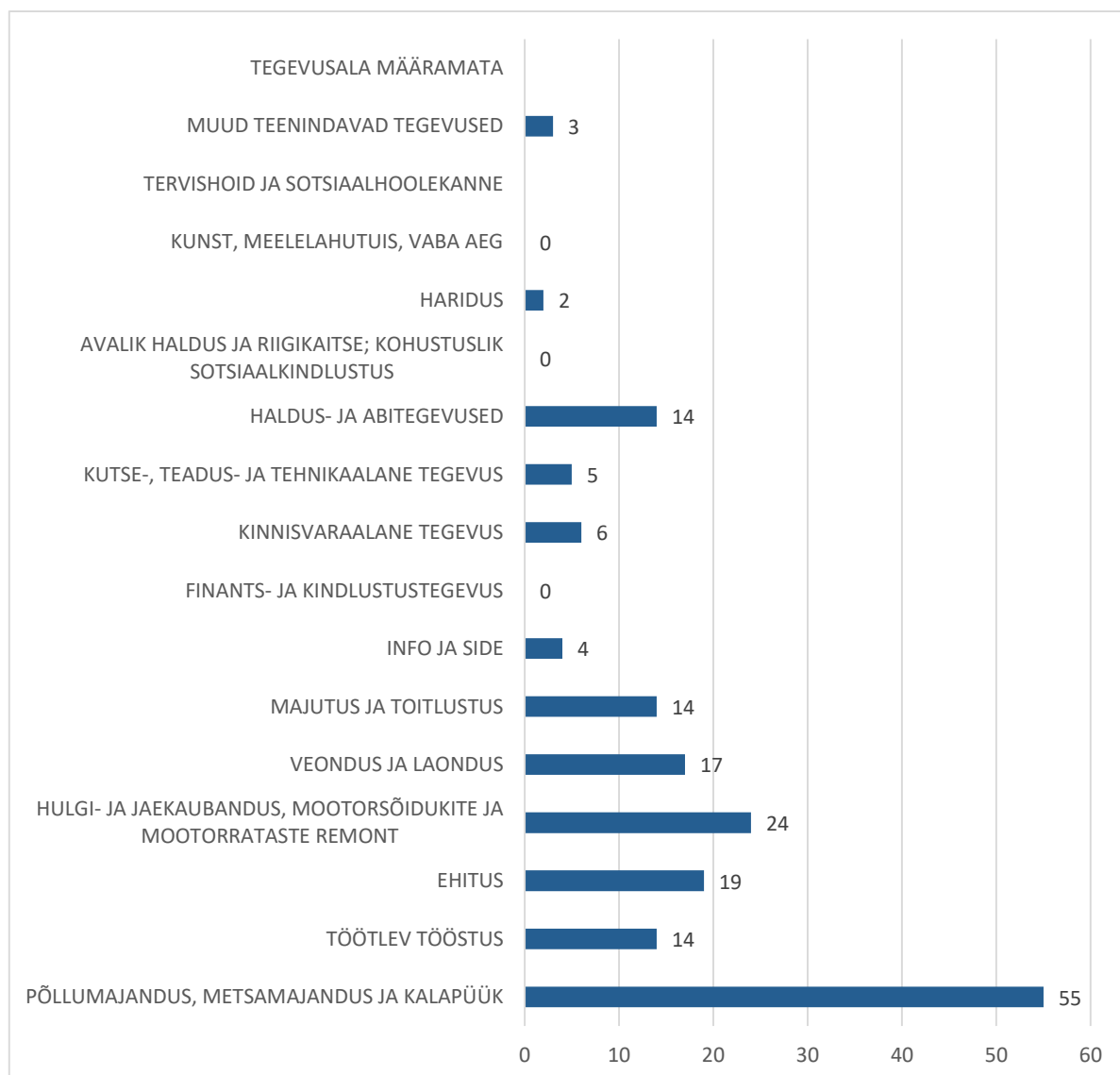
2021. aastal asutati SA Alutagusemaa, mille üheks väljakutseks on süsteemselt lahendada Peipsi põhjarannikul liikumise ja puhkamise võimalustega seonduva taristu rajamist ja unikaalse turismipotsensiaali rakendamist kaasaegse turismiteenuse osutamiseks. Eesmärgiks on teha arenguhüpe Peipsi ja Narva jõe äärse tugiinfrastruktuuri osas. Ehitamisel on Vasknarva sadam ja Alajõe slipp ning valminud on Kuningaküla slipp, Kauksi rannahoone ja promenaad.

Peamised turismivaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Rajada taristu (vesi, kanal, kiire internet, parkimisalad, slippid, jalg- ja jalgrattateed) Peipsi põhjarannikule
- Koostöö erinevate turismiteenust pakkuvate ettevõtjatega
- Valla omandis olevate turismiobjektide efektiivne majandamine (mõisad, keskused jne)
- Loodusressursi näol on olemas unikaalne turismipotentsiaal, kuid arendamist vajavad turismiteenused sh majutus- ja toitlustuskohad.
- Peipsiäärset turismipiirkonda iseloomustab tagasihoidlik baasinfrastruktuur – puudu on parkimiskohtadest, avatud pääsudest randa, kergteedest, teenustest.
- Alajõe rannaala puhke- ja virgestusala arendamine.
- Alajõe jõeäärse territooriumi arendamine veesõidukite veeskamiseks ja hoiustamiseks

2.3.2. Ettevõtlus

2021. aastal oli Statistikaameti andmetel Alutaguse vallas registreeritud 177 ettevõtet. Kõige enam ettevõtteid tegutses põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas – 55 ettevõtet (joonis 9).

Joonis 7. Ettevõtete arv Alutaguse vallas peamiste tegevusvaldkondade lõikes 2021. aastal (Allikas: Statistikaamet)

2021. aastal oli vallas töötajatega ettevõtteid on 129. Valdavas osas piirkonna ettevõtetes on töötajaid vähem kui 10. Ettevõtteid, kus on töötajaid 10-49 on viimase viie aasta lõikes olnud 7-8. Üle 50-ne töötajaga ettevõtteid on üks.

Ettevõtetest tegutsevad vallas mitmed kaevandamisega tegelevad firmad, näiteks Enefit Power (Estonia kaevandus), OÜ VKG Kaevandused (Ojamaa kaevandus), AS Tootsi Turvas ja AS Silbet. Piirkonnas on oluline ka metsa- ja puidutööstus. Endises Alajõe vallas on suurimateks tööandjateks kalanduse valdkonnas tegutsevad Peipus OÜ ja Peipus Fish OÜ. Ettevõtluse seisukohast on oluline sadamate arendamine, mis on kavas Vasknarvas ja Alajõel.

Ettevõtluse ja turismi arenguid piirkonnas toetab Peipsi-Alutaguse Koostöökoda (PAK⁴). PAKi põhieesmärgiks on kohaliku initsiatiivi ning kohaliku elu arendamine, tegevuspiirkonna integreeritud strateegia koostamine, elluviimine ja arendamine tuginedes kolme sektori partnerlusele. PAK toetab läbi Leader-meetme kohalikul ressursil baseeruva ettevõtluse arendamist, kogukondade aktiviseerimist ning koostööd.

Alutaguse vald kuulub ka MTÜsse Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu⁵, mille põhieesmärk on Peipsi kalanduspiirkonna säästev arendamine. Ühingu tegevus hõlmab Peipsi, Pihkva ja Lämmijärve, Vooremaa järvede (9 järve) ja osaliselt Suur-Emajõe äärseid rannalasid. Peipsi kalanduspiirkonna tegevusgrupi tegevuspiirkond on Ida-Virumaal, Jõgevamaal, Tartumaal ja Põlvamaal.

Peamised ettevõtlusvaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Valla ettevõtete peamiseks tegevusalaks on põllumajandus, metsandus ja kalandus, järgnevad kaubandus, ehitus, veondus ja laondus, teenindust ja tootmist on vähe. Vallas puuduvad kaevandusettevõtete kõrval suuremad tööandjad ning seeläbi ka kohapealsed töökohad, võtmetähtsusega on mikroettevõtete areng ning nende konkurentsivõime.
- Koostöös ettevõtjatega lagunenud hoonete korrastamine
- Hea taristu olemasolu (vesi, kanal, teed)
- Transpordi planeerimine koostöös ettevõtjatega tööliste sõiduks tööle
- Panustamine piirkonna turvalisuse tagamisse

⁵ www.pakmtty.ee

⁶ www.pkak.ee

3. ALUTAGUSE VALLA STRATEEGIA

Alutaguse valla strateegia lähtub toimekeskkonnast ja arengueeldustest ning on suunatud peamiste väljakutsete lahendamiseks nii elukeskkonna, teenuste kui ka turismi- ja ettevõtlusvaldkonnas (vt ka arengukava peatükk 2). Strateegia eesmärgiks on määratleda selged fookused, kuhu vald lähiaastatel panustab, lähtudes seejuures piirkondade tasakaalustatud arengust ning läbivatest põhimõtetest. Kuna Alutaguse vald on tekkinud viie omavalitsusüksuse ühinemisel, on lähiaastatel eriti oluline ka valla ühtse identiteedi arendamine ning koostöö.

3.1. Strateegia läbivad põhimõtted

Alutaguse valla strateegia ja tegevuskava elluviimisel arvestatakse läbivalt järgnevaid põhimõtteid:

- **Jätkusuutlik majandamine** – Alutaguse valla kõikide investeeringute ja arendustegevuste lähtepunktiks on jätkusuutlikkus tagamaks objektide ja teenuste toimimine ka tulubaasi vähenemise korral. Eesmärgiks on tagada valla objektide isemajandamine või võimalikult väikesed ülalpidamiskulud. Olemasolevad hooned renoveeritakse energiasäästlikuks, kasutades seejuures erinevaid taastuvenergia lahendusi. Perspektiivne suund on kujundada Alutaguse vallast energiat tootev piirkond. Täiendavalt on eesmärgiks tagada Alutaguse valla kõrge finantsvõimekus, mis lähtub säästvast ja tulevikku suunatud investeerimis- ja arendustegevusest.
- **Uuenduslikkus** – Alutaguse vald kasutab nii elukeskkonna, avalike teenuste kui ka turismi ja ettevõtluse arendamisel innovaatilisi lahendusi. Eesmärgiks on rakendada uusi ja säästvad tehnoloogilisi lahendusi, arendada e-teenuseid ja mobiilseid teenuseid, teha koostööd erinevate ekspertide ja koostööpartneritega ning toetada võimalusel teenuste pakkumisel ka uute ärimudelite kasutamist (nt jagamismajanduses).
- **Eripära ja omanäolisuse toetamine** – valla tegevuste puhul lähtutakse selle erinevate piirkondade eripärast, mis tagab omanäolisuse. Toetatakse valla erinevate osade sidumist terviklikuks toimekeskkonnaks, millel on atraktiivne kuvand ja maine. Samas toetatakse ka piirkondlikke erisusi, erinevaid kultuure ja kogukondasid.

3.2. Visioon ja strateegilised eesmärgid

Soovitud seisund 2030

Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline. Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused. Alutaguse vald on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt tuntud Peipsi äärne kuurort. Vallas on hästi arenenud keskkonnasõbralik ettevõtlus. Alutaguse vald on avatud uutele ja suurtele ideedele. Valla juhtimine on strateegiline ja avatud.

Visiooni poole liikumiseks on püstitatud **kolm strateegilist eesmärki**:

E1: Alutaguse vallas on ilus elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline.

E2: Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused.

E3: Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus.

Eesmärkide saavutamiseks panustatakse läbivalt strateegilise ja avatud juhtimise arendamisse.

3.3. Programmid, meetmed ja tegevused

Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks rakendatakse kolme tegevusprogrammi, igale eesmärgile vastab üks programm. tegevusprogrammide koosseisus on 1-3 meedet, millest lähtub valla investeeringute kava (vt ka p 4 – arengukava rakendamine).

Läbi tegevusprogrammide (P) ja meetmete soovitakse arengukava perioodil kaasajastada elukeskkonda (P1), arendada peamisi avalikke teenuseid (P2) ning toetada turismi- ja ettevõtluse arengut vallas (P3).

P1: Elukeskkonna arendamise programm „Ilus kodu“

Programm on suunatud esimese strateegilise eesmärgi (E1 - Alutaguse vallas on ilus elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline) täitmiseks. Tegevused, mida programmi raames kavandatakse on seotud valla taristu ning avaliku ruumi kaasajastamisega.

Programmi raames rakendatakse kahte meedet:

1.1. Tehnilise taristu arendamine

1.2. Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamine

Tehnilise taristu arendamisel panustatakse kergeteede arendamisse (eelkõige Peipsi ääres ning tihedamalt asustatud aladel), teedele tolmuvaba katte panemisse ning teistesse taristuobjektidesse (vee- ja kanalisatsioonivarustus, tänavavalgustus, jäätmemajandus). Eraldi prioriteediks on ka turvalisuse suurendamine, sh turvakaamerate süsteemi väljaarendamine.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Koostöö riigiga riigimaanteede tolmuvabaks muutmisel
- Taristu arendamine ja teedevõrgu parendamine
- Amortiseerinud tänavavalgustuse asendamine energiasäästlikumaks
- ÜVK arengukava elluviimine
- Lokaalsete energiasäästlike kütelahenduste propageerimine kohtades, kus tsentraalset soojamajandust pole
- Transpordikorralduse arendamine lähtuvalt hetkeolukorrast ja vajadustest
- Avalike ligipääsude tagamine/rajamine veekogudele
- Koostöö riigi ja erasektoriga internetiühenduste ja mobiililevi tagamiseks
- Videovalve võrgu arendamine

Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamise kõige olulisemateks investeeringuteks on keskuste terviklike kujundusprojektide elluviimine. Kujundusprojektide elluviimine võimaldab tagada asulate atraktiivsemaks muutmise nii kohalike elanike kui ka külastajate jaoks, sidudes seejuures kokku erineva teenuste pakkumise ja taristu elemendid.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Koostöö riigiga põlevkivikaevandamise tulevikusuundade määratlemisel, valla huvide eest seismine kavandatava Rohepöörde elluviimisel
- Uute kaitsekorralduskavade koostamises osalemine, valla huvide kaitsmine
- Alutaguse rahvuspargi maksimaalne rakendamine valla huvides (turism, heakord, keskkonnateadlikkus)
- Jäätmemajanduse tulemuslik korraldamine, teadlikkuse tõstmine
- Maastikupilti kahjustavate hoonete lammutamine
- Kujundusprojektide elluviimise jätkamine
- Mänguväljakute kaasajastamine ja rajamine
- Endiste mõisaparkide korrastamine ja arendamine

P2: Avalike teenuste arendamise programm „Hea teenus“

Programm on suunatud teise strateegilise eesmärgi (E2 - Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused) täitmiseks.

Programmi raames rakendatakse kolme meetet:

- 2.1. Hariduse ja noorsootöö arendamine
- 2.2. Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamine
- 2.3. Sotsiaalhoolekande ja tervishoiu arendamine

Hariduse ja noorsootöö valdkonnas on arengukava perioodil üheks suuremaks ülesandeks jätkusuutliku gümnaasiumihariduse tagamine Iisaku Gümnaasiumis praegu tegutseva korvpalliakadeemia baasil, sh hoone kasutuse optimeerimine, vajalike investeeringute teostamine, õppekava arendamine jne. Üheks olulisemaks investeeringuks on kaasaegse energiasäästliku koolimaja projekteerimine ja ehitamine Iisakusse.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Tugispetsialistide tagamine nii lasteaedade kui ka koolide osas
- Sobiva ühistranspordikorralduse tagamine kõigis valla piirkondades
- Kinnisvara kasutamise optimeerimine
- Huvitegevuse ja elukestva õppe arendamine valla erinevates piirkondades
- Noorsootöö korraldamine kõikides Alutaguse valla piirkondades ja projekti tegevuse toetamine
- Erivajadustega laste teenuste arendamine

Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamisel on olulisteks investeeringuteks olemasolevate objektide korrastamine ja nende energiatõhususe suurendamine. Täiendavalt panustatakse

olemasolevate külaplatside ja laululavade korrastamisse tagamaks vajalik tugiinfrastruktuur (nt elektrivarustus).

Lisaks investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Tunnusürituste ning piirkondlike sündmuste toetamine ja edasiarendamine, sh valla erinevate piirkondade ning kultuuride omapära hoidmine ja arendamine
- Kinnisvara kasutamise optimeerimine
- Valdonna avalike teenuste osutamine koostöös erinevate valla asutustega
- Koostöö arendamine kolmanda sektoriga teenuste pakkumisel ja arendamisel

Sotsiaalhoolekande ja tervishoiu valdkonnas suuremad investeeringud on:

Sotsiaalhoolekandeteenuste arendamine ja käivitamine, dementsetele isikutele hoolekandemaja ehitamine ja teenusmajade rajamine.

Valdkonna peamised arendustegevused:

- Abivajaduse kaardistamine ning sotsiaalhoolekandesüsteemi arendamine, sh valdkonna pidev monitoorimine
- Lastekaitse, sotsiaaltranspordi ning eakatele suunatud teenuste arendamine
- Erivajadustega lastele ning täiskasvanutele suunatud teenuste arendamine
- Lapsevanemate teadlikkuse tõstmine erinevate vanemlusprogrammide toel
- Koostöö erinevate institutsioonidega elanikkonna turvalisuse tagamiseks

P3: Turismi ja ettevõtluse arendamise programm „Peipsiäärne kuurort“

Programm on suunatud kolmanda strateegilise eesmärgi (E3 - Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus) täitmiseks.

Programmi raames rakendatakse kahte meetet:

3.1. Turismi arendamine

3.2. Ettevõtluse arendamine

Turismi valdkonnas on eesmärgiks teha arenguhüpe Peipsi ja Narva jõe äärse tugiinfrastruktuuri osas. Suuremad investeeringud on kavandatud Kuremäe turismitaristusse, Kauksi ranna puhketaristusse (sõltub ka välisrahastusest), Rannapungerja muuli, Alajõe, Karjamaa ja Katase avalikesse randadesse, Vasknarva sadamasse. Jätkuvalt on oluline vallale kuuluva mõisakomplekside arendamine isemajandavate turismiobjektina.

Valdkonna peamised muud arendustegevused:

- Perspektiivsete kinnistute munitsipaliseerimine, planeeringute koostamine, taristu rajamine
- Koostöö erasektoriga puhkealade ja turismiteenuste planeerimisel ja arendamisel
- Avalike juurdepääsude tagamine veekogudele
- Koostöös ettevõtjatega piirkonna turundamine Eestis ja välisriikides

Ettevõtluse arendamise eesmärk on soodustada uute ettevõtete tulekut piirkonda. Valdconda peamisteks arendustegevusteks on:

- Taristu ja tugiinfrastruktuuri rajamine
- Uute erasektori arenduste toetamine läbi planeeringute ja koostöö
- Koostööettevõtluskeskkonna arendamisel (näit Peipsi-Alutaguse Koostöökoja ja Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kojaga piirkonna jne)
- Kasutusest vallavara võõrandamine või kasutusele andmine ettevõtluse arendamiseks
- Koostöös ettevõtjatega lagunenud hoonete lammutamine
- Panustada piirkonna turvalisuse arendamisse

3.4. Strateegiakaart

Alutaguse valla strateegia, sh visioon, strateegilised eesmärgid, programmid ja meetmed ning läbivad põhimõtted on kokkuvõtlikult kajastatud alloleval skeemil.

VISIOON

Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline. Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused. Alutaguse vald on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt tuntud Peipsi äärne kuurort. Vallas on hästi arenenud keskkonnasõbralik ettevõtlus. Alutaguse vald on avatud uutele ja suurtele ideedele. Valla juhtimine on strateegiline ja avatud.

Strateegilised eesmärgid (E)

E1 Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline

E2 Alutaguse vallas on kõrgel tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused

E3 Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus

Programmid (P)

P1 Elukeskkonna arendamise programm „Ilus kodu“

P2 Avalike teenuste arendamise programm „Hea teenus“

P3 Turismi ja ettevõtluse arendamise programm „Peipsi-äärne kuurort“

Meetmed (M)

1.1. Tehnilise taristu arendamine

1.2. Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamine

2.1. Hariduse ja noorsootöö arendamine

2.2. Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamine

2.3. Sotsiaaltoetuste ja tervishoiu arendamine

3.1. Turismi arendamine

3.2. Ettevõtluse arendamine

PÕHIMÕTTED

- Jätkusuutlik majandamine
- Uuenduslikkus
- Eripära ja omanäolisuse toetamine

STRATEEGILINE JA AVATUD JUHTIMINE

4. ARENGUKAVA RAKENDAMINE

4.1. Valla finantsvõimekus

Alutaguse vald moodustus viie erineva finantsvõimekusega omavalitsuse liitumisel. Mäetaguse ja Illuka valla tuludes oli valdav osa põlevkivi kaevandamisest laekuvatel tasudel, Alajõe, Tudulinna ja Iisaku valla tuludes aga maksutulud ja saadavad toetused tegevuskuludeks.

Alutaguse valla esimese tegevusaasta (2018) eelarve põhitegevuse tulud olid umbes 11,7 miljonit eurot ja põhitegevuse kulud 10,4 miljonit eurot. Põhitegevuse tulemlahutus oli umbes 1,3 miljonit eurot.

2021. aasta eelarve põhitegevuse tulud on 10,9 miljonit eurot ja põhitegevuse kulud 10,4 miljonit eurot. Põhitegevuse tulemlahutus on 0,49 miljonit eurot.

Põhitegevuse tulude ja tulemlahutuse vähenemine tuleneb põlevkivienergeetika taandumise poliitikast.

Kui 2018. a eelarve kõige olulisem tulubaas oli kaevandamisõiguse tasu ja laekumine vee erikasutusest (ressursitasud) – umbes 5,7 miljonit eurot aastas ehk ligi 50% põhitegevuse tuludest, üksikisiku tulumaksu osakaal oli 28% ja toetuste osakaal ligi 20%. Kuludest ligi poole moodustasid personalikulud umbes 5 miljonit euroga, majandamiskulud olid 40% ehk ligi 4 miljonit eurot ning valdavalt sihtotstarbelisi toetusi anti enam kui miljoni euro väärtuses, siis 2021. aastaks on olukord muutunud tulubaasi osas. Kaevandamisõiguse tasu ja laekumine vee erikasutusest (ressursitasud) moodustavad põhitegevuse tuludest 34% , ehk 3,8 miljonit eurot. Üksikisiku tulumaksu osakaal on 31,8% ja toetuste osakaal 25,8%. Kulude proportsioon on jäänud samale tasemele, s.t personalikulud moodustavad 51,2%, majandamiskulud 39% ning toetused 9,8%.

2018. aasta alguses oli vallal võlakohustusi umbes 1 miljon eurot ja likviidseid vahendeid 3,5 miljonit eurot ehk valla netovõlakoormuse tase oli 0%.

2021. a alguseks on valla võlakohustused vähenenud 0,5 miljoni euroni ja likviidseid vahendeid on 6,8 miljonit eurot.

Seejuures mõjutab valla eelarvepositsiooni, võimet rahastada põhitegevusi ja investeeringuvõimet ressursitasude laekumine, mis on sõltuv väliskeskkonnast ehk ei ole kindel ja täpselt prognoositav. Laekumine sõltub tootmisettevõtete poolt kaevandatud põlevkivi mahust ja riigi poliitikast laekumiste jagamisel omavalitsustega.

Valla täpsem investeerimise strateegia ja võimekus kaalutakse läbi omavalitsuse eelarvestrateegia koostamisel kasutades maksimaalselt ära võimalikke Euroopa Liidu ja siseriiklikke investeeringutoetusi.

4.2. Juhtimine ja arengukava seire

Valla juhtimine

Valla juhtimise arendamise peamised tegevussuunad on lähiaastatel järgmised:

- **Valla teenuste kaardistamine ja arendamine** – teenuste arendamise eesmärgiks on suurendada nende kättesaadavust, muuta teenuste tarbimine võimalikult paindlikuks, ning asukohast sõltumatuks. Tähelepanu pööratakse e-teenuste arendamisele.
- **Alutaguse valla ühise visuaalse identiteedi (brändi) loomine ja rakendamine** – ühist visuaalselt identiteeti saab rakendada nii taristuelementidel (viidad, sildid, infokioskid, bussipeatused jms) kui ka kommunikatsioonikanalites.
- Läbivaks teemaks on koostöö erinevate osapooltega (kogukonnad, **kolmas sektor**, ettevõtjad, riigiasutused). **Eraldi ülesandeks** on ka nn jätkusuutliku majandamise poole liikumine, mis tähendab püsikulude pidevat ülevaatamist ning erinevate efektiivsust suurendavate meetmete rakendamist.

Arengukava seire

Alutaguse valla arengukava rakendatakse koostöös volikogu, vallavalitsuse, ettevõtjate ja kolmanda sektori organisatsioonidega. Arengukava strateegia rakendamine toimub **tegevuskava alusel, kus on määratletud investeringud ja tegevused** ning mille rahastamine toimub vastavalt eelarvestrateegias ja konkreetse aasta vallaeelarves toodule.

Üks kord aastas teostab **vallavalitsus** arengukava ülevaatamise ning **teeb majandusaasta aruandes kokkuvõtte arengukava täitmise kohta**. Arengukava ülevaatamisel hinnatakse seatud eesmärkide saavutamist ning tegevuste elluviimist. Samuti on vajalik üle vaadata valla arengukava uute strateegiliste dokumentide uuendamisel või koostamisel. Arengukava uuendamisel lähtutakse vastavas korras sätestatust.

Arengukava seire ja hindamine toimub kahel tasandil:

- 1) Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine (iga-aastaselt või sagedamini)
- 2) Tegevuskava täitmise hindamine (iga-aastaselt)

Laiapõhjalisemad näitajad, mida seiratakse:

- Elanike arv/maksumaksjate arv – eesmärk, et muudatus oleks positiivsem kui Eestis keskmisena;
- Keskmise sissetulek elaniku kohta/maksumaksja kohta – eesmärk, et kasv oleks suurem kui Eestis keskmisena;
- Valla püsikulude osakaal põhitegevuse tuludest – eesmärk, et osakaal perioodil 2018-2022 järjepidevalt väheneks.

Tegevuskava täitmist mõõdetakse nn valgusfoori meetodil:

- **PUNANE** – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- **KOLLANE** – tegevus on täitmisel (eraldi hinnang, kas plaanipäraselt või esineb kõrvalekaldeid).
- **ROHELINE** – tegevus on teostatud.

Hindamise järgselt võetakse vajadusel ette korrigeerivaid tegevusi tegevuskava tulemuslikuks täitmiseks.